

Българин

БРОЙ 3 | 2022

ЦЕНА – 30 Kč

Иринеј Константинов: Театърът никога няма да изчезне

Българските медии по света

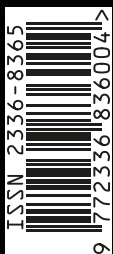
„Абсурдни времена“

Послание за българите

150 години от рождението на Гоце Делчев

Украйна и Русия

В Свещената долина на инките

Гражданско сдружение „Възраждане“ – град Прага, Чехия

обявява литературен конкурс по случай Деня на народните будители на тема

„Българи“

Конкурсът е посветен на 20-годишнината на списание „Българи“ и 20-годишнината от създаването на Българско неделно училище „Възраждане“ в Прага

Цели на конкурса:

- ❖ Запазване и съхранение на националното самосъзнание на учениците и развиване на творческите им способности.
- ❖ Стимулиране на интерес към достойни за подражание българи от миналото и от съвременността.
- ❖ Мотивиране на учениците да се изявяват в областта на литературата.

Участници:

Класирането се извършва в три възрастови групи:

- ❖ Първа възрастова група - от 6 до 9 г.
- ❖ Втора възрастова група - от 10 до 13 г.
- ❖ Трета възрастова група - от 14 до 18 г.

Участниците могат да изпращат само по една конкурсна творба – есе или съчинение, написано на български език, на тема „Българи“.

В конкурса могат да участват ученици от българските общности в чужбина.

Срок за изпращане:

Краен срок – **30 ноември 2022 г.**

Всяка творба трябва да бъде придружена с данни на участника:

- лично и фамилно име, дата на раждане, клас;
- контактни данни на училището и на участника (имейл и телефон).

Материалите се изпращат на следния електронен адрес: bulgari@atlas.cz.

Награди:

Компетентно жури ще класира най-добрите творби. Ще бъдат присъдени първа, втора и трета награда и грамоти. Най-добрите литературни произведения ще бъдат публикувани в списание „Българи“, град Прага.

Българи

Скъпи читатели,

Светът вече не е същият. Живеем в тежки времена – след все още нестихващата пандемия последва страшната война в Украйна. Умират хиляди невинни хора, със земята са сринати цели градове. Колкото и да не ни се иска, войната засяга пряко или косвено всички нас, предизвиква дълбока енергийна криза в Европа и твърди икономически санкции. За това как и защо се стигна до ескалация на напрежението и до този голям военен конфликт, какви са историческите факти и какви ще са последиците от него анализира в статията си „Украйна и Русия: войната, новата украинска национална история“ известният чешки историк проф. Ян Рихлик.

Но, както казва Георги Христов, животът продължава, понякога – по законите на фантастичния реализъм. Пътешественикът ни пренася в Свещената долина на инките, където търси нови духовни измерения, наслаждава се на места с неземна красота, призовава ни да бъдем това, което сме, и да не се превръщаме в биороботи. Като се разхождате из красивите пражки паркове, замисляли ли сте се някога кой е родоначалникът им и къде се намира първата градска градина в Прага? Тя носи неговото име, а създателят ѝ е последният върховен бургграф на Чешкото кралство.

Лицето на настоящия брой е големият български актьор и директор на театър „София“ Ириней Константинов. Той споделя с нас, че душата има нужда да се зарежда с нещо повече от администрация и документация и че театърът никога няма да изчезне, докато съществуват двама души на този свят. Театърът е любов, но любов е и поезията. Двама големи български поети – Маргарита Петкова и Добромир Банев – бясно пропускат през любовта в поетичен диалог, носещ заглавието „Абсурдни времена“. Дали всички ние сме намерили в живота си този, с когото „по лудост си приличаме“?

„Дойде време да работим за България, понеже всички ние сме българи“, казва големият български революционер Гоце Делчев, роден преди 150 г. Делото му в името на българското отечество не е забравено и до днес. Отново ви срещаме с младия и успешен български писател Боян Боев – автор на новоизлезлия роман „Последна молитва“; представяме ви и художника писател Василен Васевски, който работи и твори в САЩ. Ще разберете и как ученици и учители от два града укрепват културните мостове между България и Чехия. Приятно четене!

Мария Захариева

Съдържание:

Българската общност 4 - 5

Българските медии по света / Танцов състав „Пирин“ представи българската култура във Валашката област!

Българо-чешки връзки 6 - 7

Български и чешки деца създадоха пиеса за Кирил и Методий / „При чехите“

Актуално 8 - 11

Украйна и Русия: войната, новата украинска национална история

Чешки импресии 12 - 14

Последният върховен бургграф на Чешкото кралство

Слънчева храна 15

Култура и традиции 16 – 26

„Абсурдни времена“ / Театърът никога няма да изчезне / Созопол през обектива на Асен Шопов / Послание за българите и след 100 години / Награда за „Една провинциална болница“ на кинофестивала в Карлови Вари / Старият часовник / „Монолог на режисьора“

Накратко 27

Годишнини 28 – 29

150 години от рождението на Гоце Делчев

Пътешествия 30 - 33

„Бедни ни правят родовите модели, които следваме“

На корицата – Ириней Константинов и Елеонора Иванова в спектакъла „Пер Гюнт“.

Снимка: Иван Дончев. Архив на театър „София“

„Българските медии по света“

На 8 юли 2022 г. в сградата на Народното събрание на Република България беше открита изложбата „Българските медии по света“, на която бяха показани около 80 снимки, свързани с началото и развитието на българските медии по света. На откриването ѝ присъстваха депутати, журналисти и представители на българските медии от шест държави – Австрия, Чехия, Украйна, Швейцария, Канада и САЩ. Изложбата е организирана по инициатива на председателката на парламентарната Комисия по политиките за българите извън страната Антоанета Цонева съвместно с Българската телеграфна агенция.

Антоанета Цонева – председател на парламентарната Комисия по политиките за българите извън страната, Кирил Вълчев – директор на БТА, Мартина Ганчева и Юлия Христова (БТА) с представители на българските медии по света, 8 юли 2022 г.

Г-жа Цонева посочи, че целта на изложбата е да популяризира сред българските народни представители възрожденските усилия, които полагат българските журналисти в чужбина. Тя подчерта, че основен приоритет на оглавяваната от нея Комисия през последните шест месеца е българските общности в чужбина да намерят в нейно лице истински партньор. Антоанета Цонева допълни, че по предложение на Комисията Народното събрание е одобрило пилотен проект, предвиждащ отпускане на сумата от 200 000 лв. (в рамките на бюджета на Министерството на външните работи) за подпомагане на дейността на българските медии зад граница.

Откривайки изложбата, генералният директор на БТА Кирил Вълчев отбеляза, че към днешна дата по света има 45 български медии в 22 държави (на всички континенти без Африка и Антарктида), които отдавна са доказали своето значение за българските общности в чужбина. Най-старата е на половин век, а най-младата – на година.

В основата на изказването му бяха три важни послания: първото – българите могат да бъдат общност; второ – нелекият избор да започнеш нов живот в чужбина и да издаваш спи-

сание; трето – устоите на българите, върху които се крепят (езикът, вярата, историята, традициите).

Присъстващите имаха възможност да разгледат изложбата, която включваше броеве на списание „Виена“ (първото периодично издание в Австрия), на издаваното в Хърватия списание „Родна реч“, на единственото двуезично печатно издание за деца в Сърбия „Фарче“, на последния брой на „Роден край“, излязъл малко преди избухването на войната в Украйна; снимки на заглавните страници на списанията „Българи“ и „Роден глас“ (Чешка република), на вестника на банатските българи в Румъния „Наша глас“, на „Български вести“ и „Хемус“,

издавани в Унгария, на „Обозрение плюс“ и „Българите: вчера, днес, утре“ (Украйна), на в-к „Български новини“ (Гърция) и др.

Друга част от експонатите включваше снимков материал на български предавания, излъчвани в страни с компактна българска диаспора („Гласът на българите“, излъчвано повече от 20 години по Обществената телевизия в Одеса, „Български час“, радиопредаване, излъчвано по радио Берн, „Los Bulgarios TV“, първата българска интернет телевизия, и „Internet Radio mi Bulgaria“, единственото българско интернет радио в Южна Америка) и др.

Какво е уникалното на издаваните в чужбина печатни периодични издания? Отговор на този въпрос дава популярният навремето в-к „Поглед“ през далечната 1966 г.: „Тези вестници не могат да се намерят по будките, човек не може да се абонира за тях. Защото те излизат на хиляди километри от родината“.

На откриването на изложбата присъства д-р Красимира Мархалева, член на редакционния екип на издаваното в Чехия списание „Българи“, която даде интервю за Радио „България“.

От мястото на събитието,
д-р Красимира Мархалева

Изложбата „Българските медии по света“ включва 80 снимки

Танцов състав „Пирин“ представи българската култура във Валашката област

Ансамбъл „Пирин“ от град Бърно представи с голям успех българския фолклор на международния фестивал „Всетински кърпец“. В тазгодишното издание на фестивала, освен валашките състави Ясенка“, „Блаженки“, „Ясенчанки“ и словашкия „Яворничек“, участваха още ансамбълът за полски песни и танци „Олза“ от Чешки Тешин и фолклорният състав „Ягар“ от Хавиржов (б.ред.).

Международният фолклорен фестивал „Всетински кърпец“ (чеш. krpes – мека кожена обувка, част от народната носия – бел. прев.) е четириднешен празник на фолклора, народните обичаи и изкуство, който се нарежда сред най-големите фестивали в Злинска област.

Основната му цел е свързана с представянето на валашките народни танци и на цимбаловите оркестри. Неотменима част от програмата на фестивала е конкурсът за най-добър танцьор на валашки одземек (традиционен мъжки солов танц – бел. прев.) или изпълненията на чуждестранните състави.

Ансамбълът за български народни танци „Пирин“ имаше възможността да стане част от приятното народно веселие на брега на река Бечва. Тазгодишното 11-то издание на фестивала се осъществи под замъка във Всетин, в градския парк „Panská zahrada“ от 24 до 26 юни. Посетителите се наслаждаваха на съчетанието между фолклор и природа не само докато наблюдаваха програмата в приятния парк, но и благодарение на бурята, която два пъти премина през центъра на града. По време на фестивала гостите се насладиха и на панаира, зоната с храни и напитки и други съпровождащи фестивала дейности, като например развлекателната програма за деца. Горещо препоръчваме на всички, които се интересуват от моравската култура, да посетят фестивала. Ще трябва обаче да почакаат две години, тъй като „Валашки кърпец“ е биенале.

Катержина Тидлачкова,
член на ансамбъл „Пирин“
Превод: Десислава Вилимовска

Добруджански танц

Ой, шопе, шопе!

Варненски танц с лъжици

Снимки: архив на ансамбъл „Пирин“

Български и чешки деца създадоха пиеса за светите Кирил и Методий

Севлиево е дом за двайсетина хиляди души и е в Централна Северна България. Сред гордостите му е например часовниковата кула от 1777 г. Тук е родена нежната поетеса Мара Белчева.

Валашке Мезиржичи пък е в най-южната част на Чехия. Има почти същия брой население, както Севлиево. Замъкът на Жеротиновците в града е от 1538 г. Наричат населеното място и Валашката Атина – заради традициите в образованието и културата.

Мостът между двата града беше укрепен с проект, наречен „Важни исторически събития и личности от Чехия и България“. Идеята се ражда от сътрудничеството между общините в двата града и по-конкретно – в училище „Васил Левски“ в Севлиево и училище „Жеротинова“ във Валашке Мезиржичи. Важна част от разработката на двете училища е свързването на българските и чешките деца и създаването на възможност да се опознаят по-добре, да работят заедно в творческа атмосфера, да научат по нещо за другата страна. А възможност това да се случи дава и общото минало – почитаните у нас като първоучители св. св. Кирил и Методий са сложили началото на делото си по време на своята мисия във Великоморавия в района на днешно Валашке Мезиржичи.

Като част от проекта българските деца пътуваха до Чехия – след като вече се бяха превърнали в любезни домакини на своите моравски връстници. Решихме обаче да предадем атмосферата чрез думите на един от ръководителите на проекта от българска страна, г-жа Снежана Цонкова, която е и учител по английски в училище „Васил Левски“.

Как се роди идеята да свържете историята на България и Чехия, пречупена през делото на светите братя Кирил и Методий?

Проектът „Важни исторически събития и личности от Чехия и България“ е разработен съвместно от общините

Валашке Мезиржичи и Севлиево, в партньорство с училище „Жеротинова“ и СУ „Васил Левски“. Севлиево и Валашке Мезиржичи имат дългогодишни приятелски отношения, а на 13 октомври 2005 г. подписват официален договор за партньорство

и стават побратимени градове. Идеята за проекта възниква в резултат на това дългогодишно сътрудничество и желанието на двете общини да работят по съвместни задачи. Целта е обогатяване на знанията на учениците и учителите за българската и чешката история и култура, което ще спомогне за сближаване на двете страни и градовете партньори. Идеята за обвързването на проекта с делото на св. св. Кирил и Методий е на Петра Поланкова, преподавател по драма в училище „Жеротинова“.

Обикновено децата също имат много интересен поглед – помогнаха ли Ви с нещо, за да дооформите проекта?

Децата се включиха с ентузиазъм в работата по проекта. През първата година организирахме конкурс за рисунка на тема делото на Светите братя – включиха се много ученици от тогавашния 6. клас, който беше целевата група на проекта. Пандемията потуши този ентузиазъм за известно време, но с подновяването на дейностите интересът и вълнението се завърнаха. Всички участници се включиха активно в подготовката и осъществяването на първата ни онлайн среща, която имаше за цел да подготви учениците за срещата им „на живо“ в Севлиево. Бяха направени и първите „сухи репетиции“ – само с четене на текста на бъдещата пиеса. Последва и посрещането на гости-

Светите братя приемат мисията да създадат азбука

те от Чехия. Започнаха и първите истински репетиции. Ентузиазмът беше заразителен: „актьорите“ даваха предложения за костюми, движения, реплики...

Кое според Вас е най-ценното в такъв обмен, в такъв проект? На какво учи децата? А със сигурност и Вие самата сте научили нещо ново...

Размяната на визити е най-вълнуващата част от такъв тип проекти. Срещата с връстниците от друга страна, общуването, запознаването с културата на другия отваря мирогледа на участниците и развива редица техни умения: да общуват на чужд език (английски), да създават бързо приятелства, да се адаптират към непозната среда, да бъдат добри домакини и гости, помага им да се съизмерят с техните връстници. Този вид общуване е част от неформалното образование, което развива умения за живота, които не са във фокуса на училищното образование. Обменът е важен и за преподавателите, включени в проекта. Те също подобряват житейските си умения. Тъй като освен планирането на дейностите, пряко свързани с изпълнението на проекта, те трябва да организират посрещането и престоя на гостите,

пътуването на своите ученици, за тях това е възможност да приложат и доразвият уменията си за управление на времето и организирането на събития.

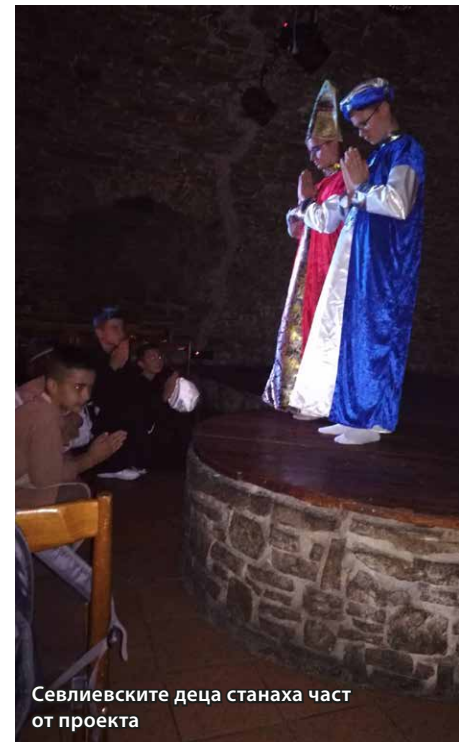
В общуването с колегите от чужбина те също така упражняват чуждия език и научават много за културата и образователната система на страната партньор.

Как си общуваха децата и сприятелиха ли се помежду си?

Децата на тази възраст се сприятеливат бързо и намират общ език и теми. Още повече, че в днешния глобален свят интересите и забавленията са до голяма степен доминирани от технологиите.

Какво предстои оттук до края на инициативата?

Крайният продукт на този проект е представление на чешки и български, което показва приемането на Светите братя от византийския император Михаил и възлагането на създаване на азбука, която да привлече Моравия към лоното на Византийската църква. В началото тази идея ни изглеждаше доста трудно постижима, но благодарение на професионализма на Петра Планкова представлението е почти готово. През юни учениците от наше-

Севлиевските деца станаха част от проекта

то училище бяха във Валашке Мезиржичи и точно там беше представена и пиесата пред публика.

Надяваме се, че след този проект ще имаме и други с това училище, тъй като колегите са изключително отговорни и добри и за нас е удоволствие да работим заедно.

Интервю на Красимир Проданов

Снимки: архив на СУ „Васил Левски“, Севлиево

„При чехите“

Издателска къща „Жанет 45“ публикува антология на съвременния чешки разказ „При чехите“. Сборникът включва разказите на 48 съвременни чешки автори, преведени от 19 преводачи. Изданието е по инициатива и в партньорство с Чешкия център в София и излиза с финансовата подкрепа на Министерството на културата на Република Чехия. То съдържа 811 страници, вкл. и 96 фотографии, 48 от които са портретни.

Много от авторите са номинирани или са носители на престижната чешка литературна награда Magnesia Litera, други са спечелили наградите „Чешка книга“, „Иржи Ортен“, „Йозеф Шкворецки“, наградата за литература на Европейския съюз и др. Сред писателите има и такива с български произход – Бианка Белова, Адам Георгиев и Боряна Додова. Представените съ-

временни чешки втори са от различни поколения. Съставители на антологията са Луцие Ржехоржикова (бивш директор на Чешкия център в Киев), преводачката и литературна критичка Ирина Забияка и Дагмар Остранска – директор на Чешкия център в София. Редактор на антологията е проф. Маргарита Младенова, а координатор на проекта е Димана Иванова. „При чехите“ се оказва един от най-сложните и времеемки проекти, по които съм работил като издател“, казва издателят Манол Пейков.

Сред преводачите на антологията са настоящи и бивши сътрудници и членове на редакционния екип на списание „Българи“ – Васил Самоковлиев, проф. д-р Владимир Пенчев, Деница Проданова, доц. д-р Добромир Григоров, Красимир Проданов, д-р Димана Иванова. **(М.З.)**

Украйна и Русия: войната, новата украинска национална история

Ян Рихлик

Евромайдан, 23 февруари 2014 г., Киев

От гледна точка на Москва сегашната война в Украйна има два аспекта – военен и политически. В политическо отношение целта е промяна на ориентацията на Украйна. Вместо на запад, накъдето държавата еднозначно се стреми да се насочи, трябва да бъде преориентирана в „правилната“ посока, към Москва. При това руският стремеж към смяна на ориентацията има много по-дълбоки, би могло да се каже ментални, корени. Изразява се в руското възприемане на Украйна като трайна част от „руския свят“, като територия, която винаги е принадлежала към Русия и е съдбовно свързана с нея. Както каза президентът Путин: украинците и руснаците са една нация, затова Украйна е исторически свързана с Русия и съюзът с нея е единственото ѝ бъдеще; Украйна няма собствена държавност, има я само Русия. Само враговете на Русия, „фашистите“, „нацистите“ и „украинските националисти“ временно са объркали украинците и искат за чужди пари (в миналото немски, днес – американски) да ги настроят срещу Москва. Тези безсмислици на Путин за съжаление намират отзвук в голяма част

от руското общество. В същото време историческите факти сочат нещо съвсем различно: след разпадането на Киевска Рус и колапса на сравнително краткото монголско владичество територията на днешна Украйна става част не от Русия (която дори още не съществува като цялостна държава), а най-напред се присъединява към Литва, а по-късно се превръща в гранична територия на полско-литовската държава, т.нар. *Жечпосполита*. В рамките на Русия Украйна влиза на части чак през 17. – 18. век, най-напред в резултат на руско-полските войни, а след това на трикратното поделение на Полша през 1772 – 1795 г. Източна Галиция, също обитавана от украинци, никога не е била част от Русия (ако не броим анексирането ѝ от СССР през есента на 1939 г.), защото цялата Галиция през 1772 г. е част от Австрия, а в междувоенния период – от Полша. Веднага щом руският натиск намалява в резултат на поражението на Русия през Първата световна война и болшевишката революция, украинците провъзгласяват независимост (през януари 1918 г.). Вярно е, че не успяват да я запазят, но когато през лятото на

1991 г. Съветският съюз започва да се разпада, независимостта е обявена повторно, този път вече трайно и успешно. От чисто юридическа гледна точка дори не можем да кажем, че „Украйна се е отделила от СССР“. Съветският съюз не е нищо друго, освен възкресяване на предреволюционна Русия, и именно така и го възприемат всички, макар че де юре това е съюз на самостоятелни и независими държави, които само са делегирали част от правомощията си на общите органи на съюза. Тези държави (теоретично) влизат доброволно в Съветския съюз и затова имат право и да излязат от него – между другото, това е посочено и във всички конституции на СССР. Затова и краят на Съветския съюз от правна гледна точка намира опора в споразумението на представителите на Руската федерация, Украйна и Беларус (т.нар. Беловежко споразумение от 8 декември 1991 г.), с което Съветският съюз е разпуснат и неговите държави членки получават отново пълна самостоятелност. Повечето руснаци и до днес възприемат разпадането на СССР като значително намаляване на обхвата на „своята“ държава, грубо казано – по същия начин, както унгарците и до днес възприемат заника на историческото Кралство Унгария след Първата световна война. Що се отнася до Украйна, ситуацията е още по-усложнена заради това, че немалка част от украинците е рускоезична; не става въпрос обаче за руско малцинство в Украйна (въпреки че и то съществува там), защото самите рускоезични украинци не смятат себе си за руснаци. Тук езикът не е важен, още повече, че други стотици хиляди души в Югоизточна Украйна използват в ежедневната си комуникация т.нар. суржик, който е нещо като преходен език, смес от украински и руски. Всичко това влияе върху руско-украинските отношения. Докато след 1991 г. правителствата в Киев са ориентирани към Русия, Москва няма нищо против самосто-

ятелността на Украйна и всичко е наред. Няма и съществени възражения срещу това, че към Украйна принадлежи и Крим, макар че от края на 18. век, когато Екатерина II го получава, той действително е руски и историческите му връзки с Украйна са много слаби (за пояснение: през 1954 г. като жест към украинците политбюро по предложение на Никита Хрущов отделя Крим от Руската федерация и го причислява към Украйна, което в условията на СССР не му струва нищо. В рамките на Украйна Крим се озовава през 1991 г. благодарение на общоприетото правило, че границите на съюзните републики ще са и граници на новите самостоятелни държави). Проблем обаче възниква веднага щом в Киев се появяват сили, които имат намерение да пропагандират отделянето на Украйна от Москва и категоричната ѝ ориентация към Запада и евроатлантическите структури. За първи път това се случва по-осезаемо през 2004 г., когато след „оранжевата революция“ президент става Виктор Ющенко. Изборите през 2010 г. донасят загуба за Ющенко и президент става проруски ориентираният Виктор Янукович. Пред 2014 г. под натиска на Москва той отказва да подпише вече готовия договор за асоцииране с Европейския съюз, което води до свалянето му от поста, до вълнения, а по-късно и до открити боеве на Майдана, до руското анексиране на Крим и до откъсването на част от Донецка и Луганска област, където възникват две сепаратистки

републики. Новият президент Петро Порошенко обаче вече е категорично ориентиран към Запада. В рамките на процеса на „декомунизация“ и „десъветизация“ в Украйна се стига до демонстративно премахване на всичко, което напомня за Съветския съюз и връзките с Русия: улици и градове се преименуват, разрушават се паметници на Ленин и другите съветски лидери. Процесът се проявява и в закона, който налага украинския език като единствен държавен език, и в новелизирането на закона за образованието, което ограничава училищата на малцинствата и обучението на други езици, освен на украински. По свой начин е парадоксално, че сегашният президент Володимир Зеленски, избран на мястото на Порошенко през 2019 г., е много по-доброжелателен към рускоезичната общност, отколкото Порошенко. Самият Зеленски принадлежи към рускоезичните украинци. Със сигурност украинската национална и езикова политика подлежи на критика. Дори тази политика обаче не дава никакво право на Русия да започне откритата война срещу Украйна. Затова е необходимо да се отхвърли официалната руска версия, според която намесата е била необходима за защита на руското население в Донецка и Луганска народни републики. Твърдението за нападение на украинци на територията на тези „републики“ очевидно е измислица; освен това внезапно то беше променено в този смисъл, че украинска атака още

не е била осъществена, но мярката е била необходима, за да *предотврати* атаката. Възниква логичният въпрос: ако руската армия е дошла в Украйна само за да защити руското население в Донбас и Луганск, защо тогава нападна Киев и Харков?

Целта на Владимир Путин в действителност е друга: създаването на нова руска империя, състояща се от формално самостоятелни държави, които обаче външнополитически и военном да са твърдо управлявани от Москва. „Демилитаризираната“ и „денацифицираната“ Украйна е само първата стъпка по пътя към тази цел. Между другото, сегашният руски режим днес дори не прикрива целта си: Владимир Соловьев, модератор на дискуссионните предавания на държавната руска телевизия, открито заяви, че Западът не бива да си мисли, че „ще спрем в Украйна“. Следващата стъпка в случай на успех на Путин в Украйна несъмнено ще е да завладее Грузия, с която той има сметки за уреждане още от 2008 г., а след това да спечели Молдова, от която още през 1992 г. с руска помощ беше откъсната преобладаващо рускоезичната Приднестровска република, днес важна база на руската армия. Още по-опасно е искането на Путин за оттегляне на войските на НАТО на линията от 1997 г. – това би означавало оставяне на прибалтийските републики (а в перспектива – и на цяла Централна Европа) на произвола на Москва. Още през лятото на миналата година Владимир Путин излезе с теорията, че

Виктор Ющенко, президент на Украйна в периода 2005 – 2010

Виктор Янукович, президент на Украйна в периода 2010 – 2014

Петро Порошенко, президент на Украйна в периода 2014 – 2019

Степан Бандера (убит през 1959 г. от агент на КГБ в Мюнхен)

украинците всъщност не са самостоятелна „нация“, а (както и белорусите) са представители на същата нация като руснаците. Малко преди нападението над Украйна той потвори тази великоруска шовинистична теория по телевизията: според него украинците нямат никаква традиция на самостоятелна държавност, а за създаването на собствена държава трябва да благодарят на руснаците, респ. на руските болшевици, които създали Украинската съветска социалистическа република (УССР). Псевдонаучните изводи на Путин сами по себе си не биха били достойни за полемика, ако той не се опитваше да ги приложи на практика. За това, че украинците са различна нация от руснаците, не е необходимо изобщо да се дискутира. Националността не се определя от езика или от някакви обективни знаци, а от националната идентичност, т.е. от съзнанието, че принадлежим към определена нация. Така че ако украинците се смятат за нация, която е различна от тази на руснаците, тогава без съмнение те са отделна нация. Националната идентичност на Украйна се е формира още през 19. век, тогава възниква съвременната украинска нация, както и повечето нации в Централна и Източна Европа. Путин не вижда това, или по-скоро – не иска да го види. Вярно е, че част от рускоговорящото население чак до 24 февруари беше културно ориентирана по-скоро към Москва, отколкото към Киев. Това важеше например за рускоезичното население на Одеса. Именно тук обаче Путин направи фа-

тална грешка – погрешно смяташе, че когато руската войска нахлуе в Украйна, хората радостно ще я приветстват. Случи се обаче точно обратното, защото никой не обича нашественици, още повече, когато под предлог, че освобождават, разрушават дома и имуществото му. Путин така в действителност постигна точно обратното на това, което искаше: украинската нация се обедини и без оглед на родния език на гражданите днес се бори срещу окупаторите с всички сили. Може да се каже, че Путин всъщност довърши създаването на единна украинска национална идентичност. Тя изисква не общ език, а общ, приеман от всички национален наратив, в който историческите събития са редуцирани до борба между доброто и злото, а историческите личности придобиват опростените черти на герои или злодеи. В Украйна досега съществуваша два национални наратива: в Западна Украйна „западен“, антируски, създаден още през 19. век във връзка с възникването на украинската нация и заедно с нея и на самостоятелна украинска национална идентичност. Тази идентичност се формира на основата на оразличаване на украинците от поляците и от руснаците и затова изисква представянето на историческите събития на Украйна и украинците като вековна борба за национална и държавна самостоятелност. В този наратив Киевска Рус е представяна като първата украинска държава и територия на запорожките казаки, която през 17. век фактически се отделя от полската държава, като един вид протоукраинска държава от ранното Ново време. В рамките на този наратив положително е оценявано провъзгласяването на самостоятелността на Украйна през януари 1918 г., а негативно е приемана победата на болшевиците и присъединяването на Украйна към СССР, който е възприеман като обновена нова руска империя. Представителите на Организацията на украинските националисти (ОУН), борещи се за подновяване на междувоенния период, а по време на Втората световна война – за обновяване на самостоятелна Украйна, и разбира се – преди всичко водачите ѝ Йевхен Коновалец (убит през 1938 г. от агент на НКВД в Ротердам) и Степан Бандера (убит през 1959 г. от

Йевхен Коновалец (убит през 1938 г. от агент на НКВД в Ротердам)

агент на КГБ в Мюнхен) са положително оценявани. В този наратив, от друга страна, целенасочено са потискани и релативизирани „черните страници“ от борбата на ОУН и УПА: терористичните актове, извършени в междувоенния период в Полша, фактическото сътрудничество с нацистка Германия през Втората световна война, както и масовите етнически чистки срещу поляците във Волиния и в Източна Галиция през 1943 – 1944 г. Така възникването на самостоятелна Украйна след разпада на СССР не е възприемано като „най-голямата геополитическа трагедия на 20. век“, а като естествено продължение на украинската национална история. По време на управлението на президента Виктор Ющенко и преди всичко при управлението на президента Петро Порошенко (2014 – 2019) украинското правителство подкрепя този национален разказ и се стреми да го наложи в съзнанието на народа и в Източна Украйна. Там обаче по това време е жива малко по-различна национална история, която свързва историческите събития в Украйна с тези в Русия. В нея са подчертани общите моменти от украинската и руската история – преди всичко Киевска Рус като своеобразна първа обща държава за двете нации, помощта, която Русия оказва на украинските казаки на Богдан Хмелницки в борбата с поляците в средата на 17. век, и разбира се – „повторното съединяване“ на Украйна с Русия през 17. и 18. век. За съвременната история опорна точка на този наратив – също, както и

при руснаците – е войната срещу нацистка Германия през 1941 – 1945 г., наричана в Русия Велика отечествена война. В Червената армия действително воюват най-малко един милион украинци, т.е. със сигурност многократно повече, отколкото в редиците на УПА. В рамките на този „руски наратив“ краят на СССР през 1991 г. е възприеман най-малкото със смущение. Европа и светът често със съмнение повдигат вежди над изискването за „денацификация“ на Украйна, към което призовава Путин. „Специалната военна операция“ срещу „нацистите“ в Украйна се превърна с част от официалната руска политическа линия. Зад „денацификацията“ в действителност се крие искането украинците да се откажат от своя „западен“ и приет от мнозинството национален наратив и да приемат „източния“, руския. С това идентичността им би се „обърнала“ в посока Москва.

Да го кажем направо: от всички руски изисквания точно това днес е най-нереалистично. Ако до 24 февруари украинците нямаха общ силен наратив, който да ги обедини, сега вече го имат. Така, както руснаците са свързани от разказа за общата героична борба във Великата отечествена война пред 1941 – 1945 г., така и украинците – без оглед на езика им – сега са свързани от съзнанието за собствената отечествена война срещу руската агресия през 2022 г. Този наратив, разбира се, е продължение на разказа на „западните“ украинци за борбата на УПА срещу Съветския съюз в името на самостоятелна украинска държава. Затова Путин загуби сегашната война за Украйна, без оглед на това какъв ще е резултатът от военните операции. Политически никога повече няма да спечели Украйна, защото украинците сега възприемат Русия като априорно неприятелска държава. А без Украйна мечтата му за създаване на някаква нова версия на СССР няма как да се осъществи. Освен това между руснаците и украинците възникна мисловна пропаст, която вероятно няма да бъде запълнена и след сто години. Украйна има своето бъдеще, какъвто и да е изходът от сегашната война. Какво обаче ще стане с Русия? От ретроспективна гледна точка е ясно, че Западът е направил много грешки

в отношението си към Русия след разпадането на СССР. СССР изгуби Студената война, руснаците, които възприемаха тази държава като своя, трудно се примиряваха с това, че Русия (като наследник на СССР) падна до позицията на регионална сила, с която САЩ отказваха да дискутират кой знае колко. Изведнъж руснаците се почувстваха застрашени от останалата част от Европа, но преди всичко – унижени. Западът и главно САЩ не бяха много отзивчиви към Русия. В някаква степен това напомня ситуацията в Германия след Първата световна война – и тогава Великите сили победителки си мислеха, че Германия е изцяло и завинаги отписана, само че от поражението и унижението на немския народ, увеличено от икономическата криза, се роди Адолф Хитлер. В Русия от унижението след загубата на СССР в Студената война и икономическата разруха по времето на Борис Елцин се роди Владимир Путин. Паралелите са прекалено ясни: немците харесваха Хитлер, защото въведе ред, укроти икономическата криза и отново върна Германия сред Великите сили. Путин е харесван, защото след тоталната разруха на всички държавни структури отново въведе строг ред, постигна икономическа стабилност – и върна Русия като уважаван играч на международната сцена.

Докато Путин е на власт, няма смисъл да се преговаря с Русия по каквито и да е въпроси, свързани с обезоръжаването или намаляването на международното напрежение, защото от руска страна няма никаква гаранция, че уговорките ще бъдат спазени. Тъкмо обратното – необходимо е да засилим

защитата си срещу руската опасност. Също така, разбира се, не може да става и дума за облекчаване на санкциите. Самите руски граждани трябва да разберат, че Путин, който продължава най-лошите традиции на царската и съветската имперска политика, трябва да си отиде. Не зная по какъв начин Путин ще се оттегли, това е нещо, което руснаците трябва да си решат сами. Но когато това се случи, Западът би трябвало да подаде ръка за помощ на новата, да се надяваме по-добра и по-демократична, Русия. Така, както западните съюзници подадоха ръка и на новата Федерална република Германия след Втората световна война. Защото Путин вече няма да го има, но Русия ще остане.

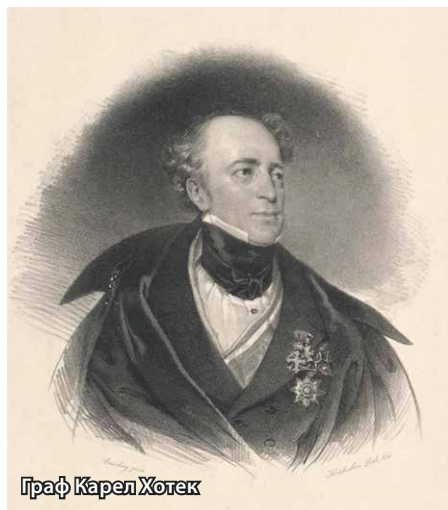
Статията е публикувана в чешкото списание „Listy“, год. LII, 2022, бр. 2, стр. 40 – 43

Превод: Десислава Вилимовска

Ян Рихлик следва история и етнография в Прага (1974 – 1979). Специализира модерна чешка и словашка история и история на Югоизточна Европа. В периода 1979 – 1984 г. е докторант във Факултета по славянски филологии на СУ „Св. Климент Охридски“ в София и в Института за фолклор на БАН. През 1985 г. е удостоен със званието кандидат на науките (доктор). От 1997 г. Ян Рихлик е доцент по чешка история, а от 1998 г. е доктор на историческите науки. През 2003 г. става професор. Работи в Катедрата по чешка история към Философския факултет на Карловия университет в Прага. Преподава и в Техническия университет в Либерец. Научните му интереси са свързани с формирането на модерните нации, разпадането на многоетническите държави, етническите конфликти, съвременната история на Централна, Източна и Югоизточна Европа. Проф. Рихлик е автор на книгите „История на България“, „История на Хърватска“, „История на Македония“ (в съавторство с М. Коуба), „История на Чехия“ (в съавторство с Владимир Пенчев), „Разпадът на Чехословакия. Чешко-словашки връзки. 1989 – 1992“ и др.

Последният върховен бургграф на Чешкото кралство

Днес бихме го нарекли визионер. Освен това романтик и идеалист с неизчерпаема енергия и размах, чиито сили са насочени към икономическото, политическото, общественото и техническото развитие на Чехия, както и към модернизирането и индустриализирането на Прага. Носител е на Златното руно. Заема поста, който му е поверен, седемнадесет години и след като се оттегля, балансът е такъв, че заслужава благодарността на своите съвременници и потомци. За съжаление е позабравен. Една от пражките улици носи неговото име, но това е твърде слаба утеха. Става въпрос за граф Карел Хотек от Хотков и Войнин (Carl Bernhard Graf Chotek von Chotkowa und Wognin), върховен – и последен – бургграф на чешките земи в рамките на Австро-унгарската империя.

Снимка: Уикипедия

Граф Карел Хотек от Хотков и Войнин (1783 – 1868) произхожда от стар чешки род, чиито корени могат да бъдат проследени чак до 14. век. През 16. век предците му са въздигнати в рицарски ранг и постепенно започват да заемат все по-високи длъжности в кралството. Граф Хотек достига до поста върховен бургграф на Чешкото кралство (nejvyšší purkrabí Království českého). Заслугата му за развитието на Чехия и Прага е неоценима... и недооценена.

Роден е във Виена като пето от осемте деца на Ян Рудолф, граф Хотек и Мария Сидония, графиня Клара-Алдринген. Следва право в Прага и Виена. Кариерата си в императорската администрация започва през 1802 г., на деветнадесет години, като чиновник в Пражката губерния.

Ненавършил 25 години, предприема из Австро-Унгария дълго пътуване, което днес бихме нарекли студентска практика, с цел опознаване на икономиката и промишлеността на империята. Когато четем бележките му, прави впечатление дълбокият и разностранен интерес, който проявява, както и точната му преценка, необичайни за младостта му. Интересува се

от всичко – от фабрики за огледала и хартия до стоманолейарни. Подробно си записва не само технологията, но и размера на заплатите, работата на децата и жените, как са организирани администрацията и счетоводството. Познанията оползотворява в момента, когато му е поверено управлението на Чехия.

Ранни години

През 1816 г. е назначен за губернатор на Триест. За двете години на тази длъжност прокарва канализация, издига фар на брега, построява приют и организира редовна фериботна линия между Триест и Венеция.

През 1819 г. е назначен за губернатор на Тирол, където успява да редуцира държавния дълг, основава Националния музей, спомага за създаването на спестовна каса, подобрява образованието и – както в Триест – построява приют.

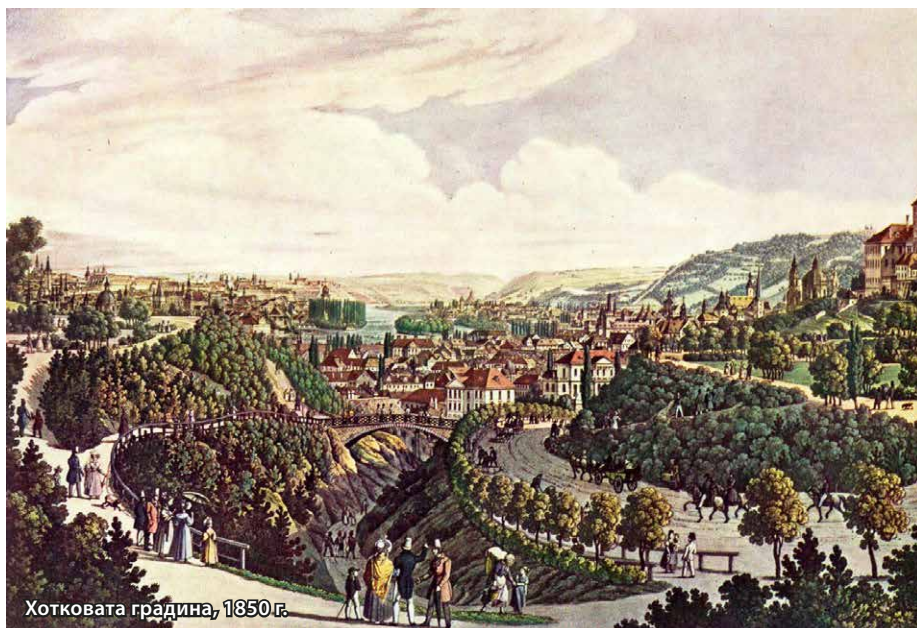
Последната стъпка преди завръщането му в Чехия е назначаването му за придворен канцлер във Виена през 1824 г.

Индустриализация и модернизация

През 1826 г. е назначен за върховен бургграф – най-висшият представител на императора в Чешкото кралство. Започва да развива бурна и разностранна дейност, чиято цел е модернизирането и цялостната промяна на Чехия и Прага.

Осъзнава, че без инфраструктура не може да има развитие и организира нейния строеж и модернизация. Най-напред се насочва към построяването на пътища и комуникации, по които да се придвижват хора и товари. По това време подобни промени се правят в цяла Централна Европа – държавите, които могат да си го позволят, строят така наречените „chausée“, които заместват естествените междуселски и междуградски пътища. Това прави и граф Хотек. Заедно с пътищата строи мостове и железопътна линия, създава конни трамвайни линии. Подкрепя и корабоплаването. Стандартизира техническите изисквания за строеж на пътища.

Насърчава организирането на про-

Хотковата градина, 1850 г.

Източник: Praha osíma staletí

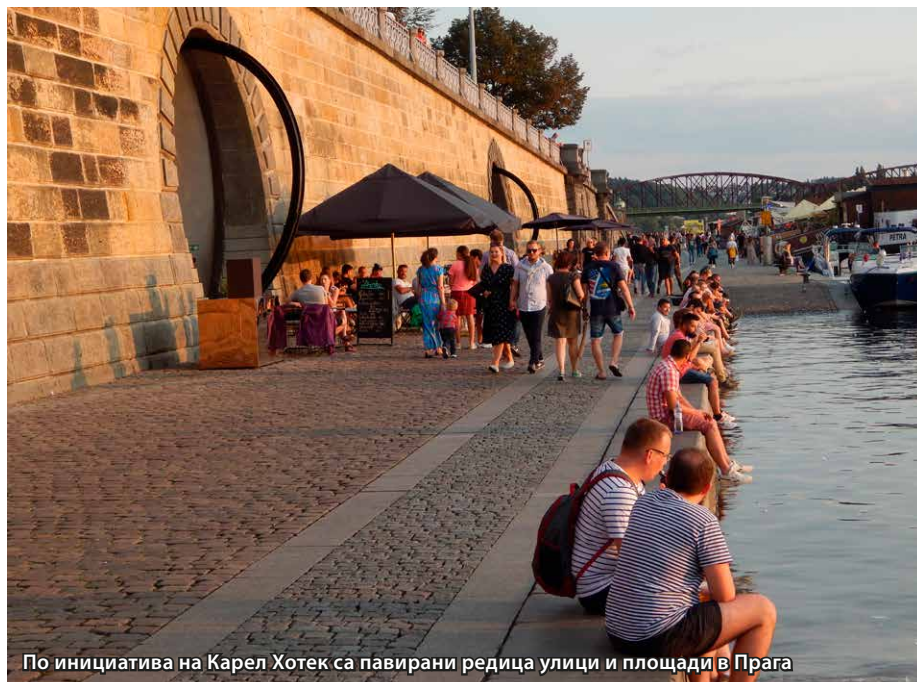
мишлени изложения и поема патронажа над новосъздаденото Сдружение за индустриализация на Чехия. В градовете прокарва канализация и инициира съставянето на т. нар. естетични комисии (*okrašovací komise*), чиято задача е да се грижат за облагородяването на градовете по начина, по който той го прави в Прага.

Алтруизмът – лайтмотивът, почти незабележим на втори план

От самото начало на кариерата си граф Хотек обръща специално внимание на социално слабите и се грижи за подобряване положението на онези, които поради болест, старост или физически недъг не могат да водят пълноценен живот. Основава благотворителни, здравни и социални институции – болници, приюти за инвалиди и домове за сираци. Заедно с това реновира затворите и достроява към тях работилници. Социалният мотив намира място и в дейността му в Прага: когато полага началото на парка Петршини, работниците са наети от средите на социално слабите и това е вторият подобен случай в чешката история. Първият е по времето на крал Карл IV, който във времена на глад започва строежа на известната Гладна стена. Целта и в двата случая е да бъде дадена работа на гладуващите.

Прага е голямата му любов

Най-голямата любов на К. Хотек остава Прага и за нейното облагородява-

По инициатива на Карел Хотек са павирани редица улици и площади в Прага

не и разцвет отделя най-голяма част от енергията си. Проправя канализацията и търси начини за модернизация на уличното осветление. Голямо внимание отделя на комуникациите – по негова инициатива са павирани километри улици и площади. На мястото на бившите градски укрепления – например днешната улица „Na Příkopě“, оформя широки булеварди. Въвежда и най-новия тренд – тротарите.

Вниманието му се насочва към некачествения коларски път, прокаран още по времето на Тридесетгодишната война, който е единствената връзка между Кларов (под Пражката крепост) и кварталите на хълма,

включително Пражката крепост. Граф Хотек наема инженери, които пресмятат, и строители, които след това прорязват в скалата красивата серпентина, която до днес служи на пражани и от която се открива красива гледка към града. През 1870 г. е кръстена на негово име – Хоткова улица и под това име я знаем до днес.

Първата обществена градина в Прага

Според модата на времето графът създава през 1832 г. около улицата английски парк, който днес носи името Хоткова градина (*Chotkovy sady*). Тя е първата обществена градина в Прага, чието създаване финансира градът. Тераформирането и подборът на растенията протичат с повишено внимание. Засадени са дървета, подарени от специализирани овощни и декоративни разсадници. За да разполага паркът с достатъчно вода, е построен специален воден резервоар, който днес не съществува. Въобще „белите дробове на града“ са една от задачите, които графът си поставя. Самият той със сигурност не би използвал днешната модерна терминология, но разбиранията му са в съответствие с нея. Полага началото на редица паркове и градини на островите по река Влтава и на мястото на съборените крепостни стени. Украсява ги с алеи, които се превръщат в любимо място за разходки на пражани.

Ветрилото на София Хоткова. Автор на фонтана е Мартина Хозова.

Най-голяма възможност за развитие на въображението му дава хълмът Петршин, където оформя обширни пространства, засадени с цветя и овощни дървета и разделени с алеи. Една от алеите символизира „скръбния път“ – пътя на Христос към Голгота, и е украсена със символични параклиси.

„По моста минаха само четиринадесет души!“

С началото на индустриализацията Прага започва да се разраства. На двата ѝ противоположни края са основани кварталите Карлин и Смихов – промишлени квартали, които имат нужда от широки комуникации и връзка през река Вълтава. А Прага все още има само един мост – Карловия. Пределно ясно е, че е необходим още един, и граф Хотек подкрепя издигането му.

Вторият мост на Прага, висящият железен мост, предшественик на днешния Мост на чешките легии (срещу Националния театър) е по проект на Фридрих Шнирх, а строежът е поверен на фирмата на Войтех Лана, известен чешки индустриалец и меценат. Достроен е през 1841 г. и е кръстен на името на император Франц I.

Във връзка с издигането на моста е регулирано и издигнато и коритото на Вълтава – ражда се крайбрежният булевард, който днес знаем под името Smetanovo nábřeží. Той е първият каменен крайбрежен булевард на Прага. Архитект е Бернард Грубер, а строител – отново фирмата на Войтех Лана. В началото го наричат просто „крайбрежния булевард“, през 1894 г.

е кръстен на името на император Франц Йосиф (Františkovovo nábřeží), а от 1952 г. носи името Smetanovo nábřeží. Предлага една от най-красивите панорами в Прага – към Карловия мост, Мала Страна и Пражката крепост.

Граф Хотек със сигурност е типичен пример за работохолик, който живее с работата си, но и се радва на постигнатото. Почти ежедневно се разхожда в близост до новостроящия се мост, за да наблюдава как се издига и оформя. Понякога води със себе си и синовете си. Когато мостът е построен, следи дали е полезен и дали пражани го използват. Личи детско разочарование в бележката в дневника му: „Вълтава замръзна и хората прекосяват реката по леда. Днес на моста видях само четиринадесет души.“

„Вие сте верен чех!“

През 1842 г. в Старото кметство на Прага е организирана галавечер в чест на граф Хотек, на която чешкият елит чества 40-годишнината от началото на кариерата му. „Вие сте верен чех!“ подпечатва с думите си събитието и значението му Франтишек Палацки.

Година по-късно, навършвайки 60 години, граф Хотек подава оставка и се отдръпва от обществения живот. Защо?

Животът му преминава във висшите кръгове на властта и нововъведенията, които налага, невинаги се приемат положително и често водят до конфликт с високопоставени хора, които приемат енергията и способностите му като заплаха. Така например

Клеменс фон Метерних, един от най-влиятелните политици на времето си, го нарича „колело, което се върти твърде бързо“ (забележката визира колелото в герба на рода му). Няколко години преди края на кариерата си граф Хотек купува имение и замък в градчето Велке Бржезно, в красива местност, където реката се извира в красив меандър и тече пълноводна през плодородна земя с градини и лозя. Към имението има изоставен замък, който графът преустройва из основи. Заедно със семейството си редува живота в имението с престои във Виена.

Умира през 1868 г. на 85 години във Виена, но е погребан в имението си. Съпругата му го надживява с 10 години.

Никой от по-късните представители на рода не достига неговата висота. Последният потомък на рода, граф Карел Мария Хотек, е женен, но няма деца. Със смъртта му през 1970 г. изчезва и старият благороднически род.

Граф Хотек, носител на Златното руно, е последният върховен бургграф на Чешкото кралство. По негово време Прага започва трансформацията си в модерен метрополис с растящо население и стандарт на живот. След него правителството във Виена изпраща в Чехия само управители.

Не сте ли съгласни, че е недооценен?

Ели Мандажиева

Извинителната бележка на името РР

Историята на новогодишните картички е дълга и пъстра. Заслуга за популяризацията им в Чехия има и граф Карел Хотек. По някое време през 1827 г. осъзнава, че нито има време, нито му е интересно в края на годината да посещава безкрайно много множество от познати и роднини и да преминава през изтощителната поредица от ръкописки и пожелания за честита нова година. И за да не го обвинят в липса на обноски, поръчва на Йозеф Берглер, директор на Академията на изобразителните изкуства в Прага, картички, които разпраща по пощата. Някои от роднините впоследствие ги наричат „извинителни бележки“.

София, съпруга на ерцхерцог Франц Фердинанд д'Есте

Семейният живот на граф Карел Хотек е тих и спокоен. През 1817 г., във Виена, сключва брак с графиня Мария Берхтолдова, дворцова дама на императрицата, която е с 11 години по-млада. Имат щастлив брак и им се раждат пет момчета, от които само две надживяват родителите си. Дъщерята на един от синовете, София, се омъжва за престолонаследника на Австро-унгарската империя Франц Фердинанд д'Есте. Умира заедно с него при атентата в Сараево през 1914 г.

Херцогиня София Хохенберг, родена Софи Мария Йозефина Албина Хотек, графиня Хоткова и Войнина

Слънчева храна

Неизживените емоции ни пречат

Натрупват се и натежават – понякога дори си даваме сметка, че са в нас цели години.

Най-опасни са неудовлетворението, огорчението, тъгата. Колкото повече се наслояват, толкова по-трудно ни е да оцеляваме в света. Чувстваме ги под формата на главоболие, липса на енергия, ниска самооценка.

Хубаво е да работим върху онова, което се трупва невидимо в нас. Най-силното средство е искреният разговор – сами със себе си. Умението да си прощаваме също играе роля. Важно е да направим крачката напред... Вече олекнали – с чисто сърце.

И цветята са небесни творения

Доказателство за това е фината красота, която ни носят – сякаш от друго измерение.

Всяко цвете може да ни омагьоса по някакъв начин – я с вида си, я със своя аромат. Дори онези, които считаме за обикновени или полски, са пълни с изненади. И останем ли без предразсъдъци, съзираме и тяхното

съвършенство.

Ако можехме всъщност да сме като цветята, и нашият живот щеше да е толкова богат, толкова изобилен. Защото истинските неща са простичките... Капката вода е най-голямото съкровище на света, чистотата – най-ценена. Така и животът е благословия.

Затваряме очи и извикваме хубавото

Добре знаем, че страхът, пък и производните му, са само конструкции на съзнанието. А дълбоко в нас има мир, който е възможен винаги, при всякакви обстоятелства.

Ако гледаме на света именно с усещането за мир, самите ние виждаме много повече. Пък и по-осъзнато действаме.

Усещания като страх, тревога и разочарование са повърхностни. Те ни превключват на автопилот и така действията ни се подчиняват на желанието да се скрием, да се предпазим. А сега имаме нужда от друго... Да извикаме в себе си любовта.

Приеми, каквото е – простичък, но мъдър съвет.

В сърцевината му се крие усещането, че носим ли в себе си мъдрост, ще надмогнем всяко нещастие. Вместо да се връщаме непрекъснато към лошото, ще погледнем с надежда напред!

Дъждът носи по-фина енергия

Най-малкото, изчиства съзнанието... Като вали, се сляга прахът по

улиците, а нещо такова се случва и в нашите глави. Сменя се ритмът на мисълта, а от това само печелим.

А като завали, ни връхлита и вълна от усещания. Една от причините е в химическата реакция, която настъпва. Капките дъжд активират аромати, които сякаш са били скрити. И всичко оживява.

Затова и да вали е животворно – за природата и самите нас. По-осъзнати сме, проникателни. Накратко, това е творчески период.

Неприятностите са като трамплин за нас

Към тях най-добре да се отнесем като към предизвикателство. Изпълним ли се със самосъжаление, сами правим нещата по-трудни...

А те са нещо като тест – сочат къде са слабите ни места. Ако съсредоточим усилията си да ги преодолеем, можем да превърнем всяка пречка в минало. Трудно е, но нали затова сме хора – учим се с всяка стъпка, всеки нов ден... Онова, което ни застига, ни се струва непреодолимо, но пак с човешкото в себе си можем да продължим напред. Любов и търпение – това си пожелаваме! И волята да растем.

Изгрев ли е, стани и свърши нещо добро

Но да е Божия работа – с други думи, за другите! Тя има най-голяма сила и най-дълбоко се отпечатва в нас.

Може да е за хората или пък за тварите земни, дори за някоя тревичка. Но е хубаво да впрегнем себе си в доброто, което цари.

А после и Вселената ще ни го върне. Неусетно, но по-богат, по-пълнен ще е животът ни.

Красимир Проданов

Снимки: Деница Проданова

Маргарита Петкова и Добромир Банев

„Абсурдни времена“ – изключителният любовен дует на най-обичаните поети днес

Момент от премиерата на „Абсурдни времена“

Маргарита Петкова и Добромир Банев, двамата най-обичани съвременни български поети, се събраха отново за книгата „Абсурдни времена – нецензурираната версия“ (изящното издание с твърда подвързия е дело на „Персей“). Това е съвсем нова книга, основа на която са двете томчета „Абсурдни времена“, които преди десетина години бяха в челото на топлистите за бестселъри в продължение на месеци. Новото издание не само събира стиховете от двата предишни тома, но и включва нови, непубликувани досега стихове, останали извън предишните издания заради свян или ненужни морални задръжки. Дватама изключителни поети могат да пишат за любовта и интелигентно-пиперливо-иронично, но никога не прекриват границата на добрия вкус. Лирическите герои в „Абсурдни времена – нецензурираната версия“ бясно препускат през любовта, на която всички ние сме съпричастни в настоящото абсурдно време. Поетичният диалог следва собствен сюжет, което стана повод да бъде поставен на голямата театрална сцена с участието на Нона Йотова и Петър Антонов. Едноименният спектакъл обиколи българските градове и продължава да се играе и днес при огромен успех. В стиховете си Маргарита Петкова и Добромир Банев заявяват, че вре-

мената винаги са абсурдни, затова любовта е вечна. В поетичен диалог са показани всичките състояния на любовта – влюбване, страст, ревност към минали любими, недоверие, заядливост, летене в небесата на крилете на любовта.... В книгата припознаваме себе си такива, каквито сме се чувствали

някаго, или такива, каквито мечтаем да бъдем в компанията на човека до себе си. Егоизмът често надделява, но мисълта за любимите бързо ни отрезвява. Недоволството е непрестанен спътник, но споделяната бутилка вино ни кара да погледнем към утрешния ден с нова надежда. Ревността ни погубва, но остава сигурен начин да заявим своята любов пред света. Скандали и целувки се редуват като дни, в които нищо няма да се повтори, или поне не по същия начин. Когато сме влюбени, ние сме образи от картини на Дега и Климт. Сцените от минало и настояще са като във филм, за който би завидял самият Тарантино.

Животът ни е психодиспансер, където намираме онзи, с когото „по лудост си приличаме“, за да упражним изконното си право да обичаме и да бъдем обичани. И за това никой не може да ни сочи с пръст. Единствено нашето легло може да ни съди. В името на любовта, която остава завинаги, независимо колко е позволила да вземем от нея.

Премиерата на книгата се превърна

Времената винаги са абсурдни, затова любовта е вечна

в голямо културно събитие. Министърът на културата Атанас Атанасов отправи специален поздрав към авторите. Заради карантина той не успя да присъства на премиерата, но изпрати изключително мило видеопослание, записано лично от него. Във видеото той чете стихове от книгата и я определя като бижу, с което времето тече по-леко, изразява и надеждата си, че скоро ще получи автограф лично от авторите.

На премиерата присъства зам.-министърът на културата Весела Кондакова, а сред хората, които търпеливо чакаха часове на дългата опашка за автографи, бяха журналистите Валерия Велева и Люба Пашова, актьорите Нона Йотова, Петър Антонов, Гургана Стоянова и Катерина Евро, певците Галя (от „Каризма“), Тони и Богдан Томов, олимпийският ни и световен шампион по спортна стрелба Мария Гроздева, директорът на БТА Кирил Вълчев, културтрегерът и директор на Бюро „Творческа Европа – МЕДИА“ Камен Балкански и др. Премиерата се състоя в столичния „Ялта клуб“, където огромното пространство се оказа тясно за желаещите да бъдат на премиерата и при спазване на ограничителните противоепидемични мерки. Двамата поети четеха стихове от книгата с непринуден тон, като в компанията на приятели, в която може да има и шеги, и закачки. Прозвучаха творби, публикувани за първи път в изданието, които бяха посрещнати с аплодисменти от публиката, жадна точно за такива стихове – които запалват и отразяват любов и романтика, които влизат в сърцата и остават там. Неслучайно много от творбите на Маргарита Петкова и Добромир Банев са сред най-споделяните и цитираните в социалните мрежи, а всичките им книги са бестселъри.

Тя:

Горчив е залъкът несподелян.
И глътка вино не лекува тягост.
Защо се закачи така за мен?
Познаеш ли ме – по-добре да бягах!
Държиш се мъжки. Как да отрека –
вечерята е хубава. И филмът.
Случайно се докосваме с ръка
и самотата става по-интимна.
По-непосилна става. Всеки сам
от себе си се мъчи да избяга.

Какво да споделим? С теб грам по грам
раздали сме се. Шапки на тояга.
Сипи си още вино. И мълчи.
Щом свърши филмът по роман на
Гришам,
ме целуни за „лека нощ“. С очи!
Останалото – утре ще напишеш.

Той:

Бъди досадна. Нагла като студ.
Изисквай повече, това не стига.
За да ме имаш, трябва да съм луд!
От обич трябва да ми се повдига!

Измъчвай ме с горчиви имена.
Наричай ме глупак, животно, демон...
Живеем с теб в абсурдни времена.
Прегръщай ме. Все още е студено.

Бъди нахална. Всеки твой протест
и всеки упрек твой е път към мене...
Да си взискателна, е просто жест –
аз трябва да съм твой. И на колене.

Тя:

Със Тарантино чух се току-що.
Чак толкоз луди го е страх да снима.
Разбирам го. И аз не знам защо
се вкарваме напразно в разни филми.
Тъй дълго не дочакахме Годо,
че той накрая полудя от чакане.
Налей ми пълна чаша със бордо –
дъха ти пия на ръба на мрака!
Познавах предостатъчно мъже.
В библейски смисъл. И във прав. Все
тая.
Но никой не ме върза със въже
за къщата и печката. Да знаеш.

Ще искам всичко, за да ми дадеш
дори това, което още нямаш.
Обичам как целуваш – тънка свещ
така се стапя в допира на пламъка.
Не вая стих. Летя през куп за грош
към теб с най-тривиални лесни рими.
И щом припадне пролетната нощ –
най-меката постеля постели ми,
с най-меките стени ме обгради
и нека никой в стаята не влиза.
Недей мисли за после и преди –
смъкни ми усмирителната риза!

Той:

Ти водиш винаги. Това е факт.
За мен е радост и е чест голяма!
Получа ли от щастие инфаркт,
не го превръщай, моля те, във драма!

Летиш към мен – стрела или куршум –
аз, както казах, чакам си разстрела!
Крещя „обичам те“, пак вдигам шум –
в желанието стигахме предела.

Това изящо наше общество
за друг вратата хлопнала е вече...
Денят преваля. Идва тържество.
Ще пием по едно и тази вечер.

Така че да се взимаме в ръце!
По време на любов е като в чума.
Далеч от мен, си цялата лице,
и тяло си, и мисъл си, и дума.

Един до друг, така го виждам аз.
Forever, baby! Казах ти го вече.
Отново вдигам шум. Крещя без глас.
Един до друг! Какво, че си далече?

Пламен Тотев

Театърът никога няма да изчезне

Изтънчено аристократично излъчване и име, произлизащо от гръцките думи „мир“ и „независимост“. Иринеи Константинов – един от най-обичаните български актьори – е завършил ВИТИЗ „Кръстю Сарафов“ в класа на проф. Гриша Островски. Работи четири години във Варненския театър, след което играе в Театър „Сълза и смях“, а от 1984 г. до днес е в Театър „София“, на който е и директор. Най-високата му награда е орден „Стара планина“, първа степен, получен през 2019 г.

Познаваме уникалното му естетическо присъствие от десетки театрални постановки и филми. През юни гостува на Международния театрален фестивал „Варненско лято“ с пиесата „Пер Гюнт“ на Ибсен, където изпълнява главната роля. За нея актьорът получи номинация за „Аскеер“ 2022. С вълнение очаквах нашия разговор, имах да го питам много неща от света на изкуството.

Иринеи Константинов в спектакъла „Пер Гюнт“ на Ибсен

Г-н Константинов, за прекрасната роля на Пер Гюнт в едноименната пиеса на Ибсен бяхте отличен с номинация за „Аскеер“ тази година. Аз Ви помня от варненския Ви период. Тогава получихте Награда за актьорско майсторство през 1975 г. Веднага след завършването на ВИТИЗ идвате във Варна. Каква следа остави у Вас този период?

Ами това е като първата любов. Непосредствено след театралния институт този прекрасен директор Георги Парушев дойде и ме покани във Варна. Имах две предложения – Пазарджик – близо до София, откъдето съм родом, и Варна, и аз, без да се замислям, избрах Варна. И вероятно интуицията ми не ме е излъгала, защото това беше един от най-прекрасните периоди в живота ми. Работих много, чувствах се прекрасно, изиграх много хубави роли. Варненската публика ме обичаше и аз я обичах и това взаимно чувство се усещаше, когато излизаш на сцената. Наистина вълнуващ, запомнящ се, красив период беше Варна за мен.

Неслучайно винаги, когато се върна тук, особено когато играя представление, някак си спомените нахлуват. Това, което е било, вероятно е останало дълго в душата, да не говорим, че дори след толкова години много хора ме срещат и казват: „Помня това, помня, помня, помня...“. Тези спомени говорят, че не е отишъл напразно животът през тези четири години.

Да, така е, помнят Ви всички с радост и това е, мисля, наградата за един човек на изкуството. Вие имате големи постижения и в театъра, и в киното – къде се чувствате по-уютно?

Там, където имам какво да правя, какво да играя. Не е въпросът човек да доказва бройки и да присъства на сцената. А по-скоро да заяви позиция от сцената, да даде отговор на въпроси, които вълнуват хората в зрителната зала. Да бъде достатъчно адекватен, искрен и откровен пред камерата и героя, който играе, да бъде интересен за зрителя, да бъде истински. Там, където чувството е

запълнено с мисълта за това, което трябва да се направи, а не въобще суетата, че играеш, било то на сцена, било то пред камера.

Вие сте директор на Театър „София“ от 2008 г. Как съвместявате творческата и административната работа?

Все пак аз съм от много години в този театър. Когато дойде такава възможност, аз реално си дадох сметка – театърът беше в тежко положение тогава – мога ли да направя нещо. Никак не беше лесно решението ми, доста безсънни нощи и разговори с приятели, на които разчитам и знам, че ще ми дадат добър съвет... Но основното беше, че някъде дълбоко в мен седеше едно желание, една интуиция, че ще мога да се справя. Реших да кандидатствам за директор с ясна програма и перспектива накъде да върви театърът. Още първата година тръгна работата, това ми даваше кураж и надежда, това ми даваше и сили. Имаше хора, които не вярваха; винаги има хора, които гледат от страни и цъкят; винаги има и хора, които са повлияни от други хора и не приемат всичко еднозначно. Много е хубаво, когато убедиш всички в собствената си правота, в собствените си идеи, в правилната си политика, линия и тогава става по-лесно. Първоначално няколко години не играх съвсем съзнателно, за да се занимавам с тази работа. Впоследствие си казах, че моята професия е актьор, не мога да се лиша от тази си работа, усещах как душата иска да се зарежда с нещо по-различно от администрацията и документацията и така започнах един-два пъти в годината да играя. Вече се справям. Мисля, без да бъда с такова самочувствие, че ми е ясен механизъмът, наречен театър. Но винаги се шегувам, че самото изкуство

театър ще си остане тайна за мен. В какъв смисъл – разчиташ, предполагаш едно, става съвсем друго – говоря за представление. Много е непредсказуемо всичко, защото вкусовете на публиката са понякога непредсказуеми.

Сега да поговорим за Вашата роля на Пер Гюнт във втората част на пиесата, когато е в зряла възраст (младият Пер Гюнт се играе от Александър Тонев). Режисьорката Катя Петрова я нарича „безумна пиеса с крайни до експлозия, до взривяване, до демоничност състояния на героите“. Така ли я възприемате и Вие?

Не. Всички силно драматични ситуации са крайни, екстремни, да, така е. По-скоро в тази последна част Пер Гюнт е завладян от разума, което не го лишава от емоционалното му поведение в това как да даде отговор на въпросите, които го притискат, въпросите за греховете, които е направил. Как да се спаси, как да лавира между тези житейски фиорди, да успее да премине от единия в другия. И в края на краищата най-красивото е това, че връщайки се вкъщи, първоначално за да търси най-големите грехове, впоследствие се оказва, че там намира голямата си любов, която той е оставил някога и която го чака, и която го спасява – докога – един Господ знае. Защото той е непредсказуем – може да застане на прага, да падне на колена, да разбере, че няма по-свидно нещо от дома, от любимата Сулвай. Но това е характер, който, въ-

„Пер Гюнт“ – постановка на театър „София“, 2022 г.

преки годините си – над седемдесет, може би няма да остане, да се примири с това спокойно ежедневие.

На творческия Ви натюрел са близки герои със силни характери. На образа на Пер Гюнт Вие придадохте човешка топлина в края на пиесата. Това Ваше решение ли беше или режисьорско?

Ами човешката топлина, ако имате предвид финала... Да, това е самото примирение. Затова казвам, че каквато и сурова, в случая норвежка северна природа да е, когато вземе топлината на любовта и тя го е об-

гърнала в един тежък момент, човек е благодарен, смирява се; човек иска да остане в тази хармония.

В образа на Вашия герой има и общочовешки, и индивидуални, а и някои национални черти. Кое от психиката на норвежците включихте в образа? Имам предвид тяхната склонност към индивидуализъм, самостоятелност и отчужденост.

Да, много хубав въпрос и тук сте много права. Аз много четох, за да разбера психологията на този северен народ. „Пер Гюнт“ го направихме по норвежка културна програма и имахме връзки с тях, за да уговаряме бъдещи срещи, гостувания, семинари... Направи ми впечатление, че хората, с които говорих – норвежците – бяха кратки на думи и точни в изпълнението на това, което са казали. „Да“ беше „да“, „не“ беше „не“. Времето за почивка беше време за почивка – тогава не можеше да се разговаря и работи с тях – хора с принципи. Те не поздравяват другия, защото се притесняват, че по този начин навлизат в пространството му.

Някаква самодисциплина...

Да. Но какво аз съм взел от тези неща... Казвам си: „Добре, Пер Гюнт е техничен национален герой и е описан с толкова лудости в този епос, и е този, който натрупва толкова грехове. Може ли такъв перфектен във

Иринеи Константинов и Николай Върбанов в „Пер Гюнт“

2022 © Ivan Donchev

Снимки: Иван Дончев. Архив на театър „София“

Иринеи Константинов с Йоханна-Изабела Върбанова в „Развратникът“

взаимоотношенията си и в начина си на живот народ да го харесва? Ами харесва го заради това, че той не признава статуквото, житейската подреденост: „Аз искам да бъда свободен и не само ще бъда свободен, а ще се подигравам с вашата изостаналост и не само това – ще ви напусна и ще отида в един нов свят, където ще се добера до нов вид общуване, нови хора, нов живот.“

Отбелязваме тридесетата годишнина на Международния театрален фестивал „Варненско лято“. Имате ли ярък спомен от някое от изданията му, някое представление, което да Ви е направило впечатление?

Имам много спомени, защото вече дълги години участвам в този фестивал. В един период бях и в дейността му като председател на Българската асоциация за театър. Наблюдавам как последователно екипът на Варненския театър развива фестивала, налага своите изисквания. Това се оценяваше от публиката и затова фестивалът стигна до тридесетото си издание и има към него такъв интерес и любопитство. Много хубави представления, много силни трупи идват и отвън. Впоследствие тези силни представления започнаха да идват и в София – в така наречения Световен театър (платформа за представяне на международни театрални и танцови продукции, която Фондация „VIA FEST“, организира съвместно със Столична община от 2007 г. – бел. а.). Спомените са много...

Как се посрещна пиесата „Пер Гюнт“ във Варна и как – в София?

Има ли разлика в реакциите на публиката?

Имайте предвид, че публиката, която идва на фестивала във Варна, е все пак една подготвена публика, една театрална публика. Имаше очакване за това заглавие, даже ме учудваха въпросите, които се задаваха – най-обикновени на пръв поглед, но те говореха за познание относно произнасянето на имената: „Винаги сме знаели, че е Пер Гюнт, че е Солвейг...“ Усещах, че бяха настроени и очакваха да видят това представление. Така че аз съм щастлив от това ни участие тази година.

Някое от децата Ви посвети ли се на изкуството?

Не, слава Богу! Дъщеря ми и зет ми се занимават със съвсем други професии. А внучката ми в момента играе в драмсъстава на училището, свири в

оркестъра, много спортува – в някаква степен се докосва до изкуството. Но това е прекрасната английска образователна система, която цели всичко добро да извади от децата и най-правилно да ги насочи към талантите и възможностите, които имат.

Това е прекрасно – ще имате може би последовател във Вашата професия един ден.

Надали ще бъде последовател. Защото както в момента играе в „Метаморфозите“ на Овидий, така казва, че иска да стане адвокат. На тези години, тя е почти на четиринайсет, децата имат много желания, а какво ще изпълнят – един Господ знае.

Как се спасявате в нашия луд век?

Гледам да съм нормален. Не обръщам внимание на лудостите, имам си свои лудости, имам си приятели, живея в някаква хармония в собствения си дом. Работата, която ме интересува, е, че сега предстои голям ремонт на театъра. Организираме го, връщайки се от фестивала. Идва лято – със спорт... Намерил съм си формули за оцеляване.

Оптимист ли сте за бъдещето на театъра?

Винаги! Винаги – театърът никога няма да изчезне, докато има двама души на тоя свят. Винаги ще има един, който да слуша, и един, който да се прави на шут отсреща и да му разказва. Или обратното.

Наталия Бояджиева

С. Петя Силианова в „Развратникът“

Созопол през обектива на Асен Шопов

Асен Шопов и Володя Гоцев на откриването на изложбата

Една нетрадиционна фотографска изложба беше експонирана в Българския културен институт на 12 юли 2022 г. Тя е дело на известния в Чехия кинооператор с български произход Асен Шопов, който вече 40 години живее и работи в Прага. Посетителите на вернисажа имаха възможност да се запознаят също така с триезичния албум (на български, чешки и английски език) „Нашият Созопол“, който съдържа 100 черно-бели и цветни фотографии, направени от българския творец.

Директорът на Българския културен институт Володя Гоцев представи Асен Шопов и сподели, че морската атмосфера на стария Созопол е завладяла напълно Асен. „Моят детски сън беше да стана оператор“, каза авторът на изложбата и допълни, че понякога иска да се отклони от конкретността на камерата и затова в случая е избрал по-абстрактен начин на снимане.

Експозицията е наречена „Нашият Созопол“ и това не е случайно. Асен Шопов от малък посещава всяко лято античния български град, пленен е от красотата и романтиката му. За него той е едно наистина магично място, в което се среща с любими приятели. „Тук, като никъде другаде, усещам някаква интимна хармония и постепенно се изпълвам с вдъхновение за нови планове и мечти“, пише кинооператорът във фотоалбума си „Нашият Созопол“. „Старият град ме загръща с хилядолетните си тайнства, а пък близостта на морето напомня за вечността. Созопол има много, много лица.“

Именно различните лица на Созопол успява да улови с камерата си Асен Шопов през лятото на 2020 г., когато градът е полупразен заради рестрикциите във връзка с коронавируса и той има пълната свобода да „запечата“ любимите си места. Впечатлен от атмосферата на странна меланхолия, която цари в града, Шопов снима неповторими моменти от изпълнения сякаш с носталгично настроение град: зазоряването и залеза, прибоя, бурята, отразява цветни контрасти и различни образи. Някои от снимките са с импресионистичен привкус, други са по-абстрактни. С фотографиите си Асен Шопов ни прави съпричастни към изпълнената с романтика атмосфера на Стария Созопол. През обектива му успяваме да се потопим в неповторимата атмосфера на малкия черноморски град, да намерим и запазим в себе си онзи Созопол, който ни е най-близък.

Мария Захариева

Асен Шопов е роден на 5 януари 1961 г. в София в семейството на известния български актьор, режисьор и сценограф Асен Шопов и на театроведа Лада Панева. В периода 1978 – 80 г. учи в Техникум по фотография и полиграфия „Юлиус Фучик“ София, специалност „Фотография“. През 1989 г. завършва Академията за филмово изкуство (FAMU), Прага, със специалност „Кино и ТВ операторско майсторство“ под ръководството на проф. Я. Калиш. Дипломната му работа е на тема „Изобразителната стилистика във филмите на А. Тарковски“ под ръководството на проф. Й. Махане. От 2005 до 2017 г. води семинар по операторско майсторство в Академията за филмово изкуство на тема „Драматически филмови форми“. От 2015 г. до 2018 г. е завеждащ Катедра по операторско майсторство на Охридската филмова академия FIOFA в Македония. Асен Шопов е автор на филмови и телевизионни проекти, на редица рекламни и музикални клипове.

Асен Шопов е известен филмов и телевизионен оператор, член на Асоциацията на чешките оператори А.С.К., член на Чешката филмова и телевизионна академия ČFTA. Доцент е по Филмово и телевизионно изкуство, фотография и нови медии. Автор е на редица игрални и телевизионни филми, на рекламни и музикални клипове. Живее и работи в Прага. Той снима филма „Желари“ номиниран за „Оскар“ през 2003 г. Филмът получава 11 номинации на Чешката филмова академия, включително и за операторско майсторство (2004 г.).

Послание за българите и след сто години

„Последна молитва“ пое по своя път сред читателите

Премиерата в Бургас събра няколко поколения почитатели на Боян

Новата вълна български автори е повече от интересна, като много са и стиловете, в които се твори. Писателят *Боян Боев* обаче привлича с усещането си за стил, каквото са притежавали старите българи. Стана ми интересно защо е така още когато разгърнах първата му книга – „Сайбиевата невеста“. Драматичният сюжет е направо заразителен, така че съвсем логично после потърсих автора и за интервю, което ви предложихме миналата година в нашето списание. След това пък се оказах сред първите читатели (и редактор) на новата му книга, наречена „Последна молитва“.

Родила се е мащабна творба

Да създадеш такава книга – „Последна молитва“ е общо 572 стр., изисква наистина изключителна мотивация, а заедно с това и стройна организация. Въпреки че още няма и 30, Боян подхожда много рационално. Книгата се ражда постепенно, като авторът сам признава, че основният сюжет се е разширявал и разклонявал постепенно. Така **подготовката на романа отнема общо цели три години**. Немалко усилия му коства и издаването, но най-хубавото е, че трудът на младия ни писател наистина в крайна сметка има покритие.

Световната премиера е в Кипър

Боян натрупа много приятелства покрай първата си книга. Затова след като втората му творба излезе от печатницата, той имаше вече няколко планирани представяния. При това световната премиера пред публика за „Последна молитва“ се състоя в... *Кипър*, където българите в Лимасол приветстват и Боян, и книгата му!

Опашката за автографи в Ямбол

Прекрасно се получи и бургаското представяне

Тъй като Боян Боев живее край морето вече няколко години, в Бургас са много от приятелите му – и съответно, неговите почитатели. Затова беше вълнуващо да посрещне всички в една от залите на културен център „Казино-то“ край брега. На сцената вече имах честта да се кача и аз. Под звуците на рояла разказахме заедно с Боян за нелеката задача да създадеш толкова богат на емоции и преживявания роман. „Последна молитва“ стъпва върху най-трепетните събития от нашата история през по-миналия век. Боян рисува прекрасни образи – въпреки че главният герой е възмъжало вече момче на име Найдено, моите любими нишки в книгата са онези, които изплитат женските му образи. Просто писателят предава на нас, читателите, техните характери по един невероятен и заплениващ начин. А наред с възрожденския плам, в книгата има любов, ражда се и предателство... по страниците просто е пълнокръвният образ на обществото ни от онези времена, което изглежда не се е променило кой знае колко до днес!

Кучета и котки за повече енергия

Много от дошлите на бургаската премиера бяха чели романа, така че се заформи интересна дискусия за имената на героите, за проблемите при писането на книгата – писателят призна, че е имал сутрини, в които животът изглеждал за него мъчение заради... творческия блокаж, който го настигал. Между другото, Боян има хубава рецепта за повече енергия. Той живее всъщност с две котки и още толкова на брой кучета, като общото между тях е, че ги е спасил до едно от безрадостен живот на улицата. Именно тази любов към света си личи и по страниците на книгата – пък и във всичко, което пише младият автор. Той притежава специално усещане към деликатността на човешката природа. И използва тази своя дарба по най-добрия начин. Автор е и на много разкази. Дори има план да ги събере в отделна книга.

Също толкова приятно беше и в Ямбол

Разбираемо, тук Боян се вълнуваше още повече, защото това е и неговият роден град. А Ямбол ни посрещна слънчев и ни изпрати с буря... сигурно за да ѝ върви на новата книга по вода! Красивата зала на читалище „Съгласие 1862“ се изпълни отново с музика, като и този път разказахме хубави моменти от създаването на книгата. Боян сподели например, че има планове да създаде и продължение на „Последна молитва“. Това обаче зависи от реакцията на читателите. А засега обемистата и интересна книга среща добър прием навсякъде!

„Последна молитва“ ни връща век и половина назад във времето

Всеки българин изпитва вълнение, когато се зачете – и започва да дири на картата градчето, в което се развива действието. *Делва*, както се казва то, обаче не съществува, усмихва се

Миг от премиерата в Ямбол

Боян Боев. Но такива места в родината ни има поне дузина – описателните елементи от книгата са подложени на проверка от създателя на романа, така че да се доближат максимално до историческата истина. Затова и от страниците сякаш дочуваме еката от

събитията, които са описани. Но това означава едно... В ръцете си държим четиво, което е живо; което заслужава да потънем в него и да оценим в пълна степен таланта на Боян.

Красимир Проданов

Снимки: личен архив на Боян Боев и Красимир Проданов

Награда за „Една провинциална болница“ на кинофестивала в Карлови Вари

Екипът на „Една провинциална болница“ Илиян Метев, Златина Тенева и Иван Чертов, продуцентът Мартичка Божилова, главните герои д-р Евгени Попов и пациентът Даниел Кадишкин бяха специални гости на 56-тия международен кинофестивал в Карлови Вари

Документалният филм „Една провинциална болница“ получи наградата на екуменическото жури на 56-тия международен кинофестивал в Карлови Вари. Екуменическото жури награждава филми от основната конкурсна програма, които не само имат високо художествено ниво, но и поставят важни въпроси, свързани със социалните, политическите, етичните и духовните ценности. „Една провинциална болница“ беше единственият документален филм, селектиран в основната конкурсна програма на фестивала заедно с 11

игрални филма. Действието се развива в областната болница в Кюстендил по време на пандемията от коронавирус. Журито оценява начина, по който филмът отразява способността на болничния персонал да вдъхва надежда и да изпълнява с непоклатима вътрешна сила професията си въпреки ограниченото болнично оборудване и тежкото страдание на пациентите. Лентата е дело на режисьорския екип Илиян Метев, Златина Тенева и Иван Чертов. Продуценти на копродукцията на България и Германия са Мартичка Божилова („Агитпроп“),

Илиян Метев („Шаконa филмс“), Ингмар Трост („Сутор колонко“, Германия). Тримата режисьори, продуцентът Божилова, както и главните герои д-р Евгени Попов и пациентът Даниел Кадишкин бяха специални гости на кинофестивала в Карлови Вари. Голямата награда „Кристален глобус“ на 56-тия международен кинофестивал в Карлови Вари спечели канадско-иранският филм на режисьорката Садаф Форуги „Лято с надежда“, а голямата награда на журито взе „Трябва да дойдете да я видите“ на испанския режисьор Хонас Труеба. Чехкият Беата Парканова бе обявена за най-добър режисьор за филма си „Думата“. „Кристален глобус“ за изключителен принос в световното кино получи австралийският актьор Джефри Ръш. Фестивалът в Карлови Вари е сред най-старите и най-престижни филмови фестивали в Европа. Първото издание е в Марианске Лазне през 1946 г., а от 1947 г. той се провежда в Карлови Вари. През 1956 г. Международната федерация на асоциациите на филмовите продуценти му присъжда категория А. (М.З.)

Снимка: Евгения Йотова

Старият часовник

Снимка: архив на Василен Васевски

Василен Васевски

Днес от сутринта съм тъжен, но не защото се е случило нещо. Вчерашният ми ден беше като предишните, а и онези, които ме очакват, едва ли ще са различни. Къщата е празна, стопаните отдавна я напуснаха, а ние още се надяваме да се завърнат. Посрещам и изпращам слънцето, гледам към градината, в която цветята доскоро шумяха като малки деца, към крушата и дюлята, отдавна заключили думите в себе си. До мен са моите единствени приятели: масата, край която вече не сядат никой, кушетката с неразгънатото одеяло, изстиналата отдавна готварска печка и бюфетът с ненужните чаши и чинии.

В началото бях изнервен от това, че съм сам. Сърцето ми биеше учестено и се опитваше да мести по-бързо стрелките на времето. Да ускори приближаването на часа на бавещата се някъде среща, да ме пренесе в минутата, когато самотата, наметнала тъмната си дреха, най-сетне ще си тръгне. Но постепенно се смирих. Никой не дойде – нито в онзи първи ден, нито в следващия, нито в последващия. След шест месеца напразно чакане сърцето ми се успокои и заби като в полутон. Надеждата се сгуши в най-потайното му място, крайниците ми омекнаха, а съзнанието ми прие фактите: стопаните на къщата бяха заминали завинаги и нямаше да се

върнат.

Отново пада вечер. Синьо мастило залива света отвъд стъклата на прозорците и бавно отмива очертанията му. Тази част на деня ме успокоява, но тогава другите край мен заспиват. Създаден съм така, че да не мога да ги последвам. Не зная какво е сън, защото никога не съм го изпитвал. Сигурно е нещо хубаво, особено пътуването до места и хора, което, казват, се случва само през нощта. Щеше да е добре, ако можех да тръгна с останалите поне веднъж... Но моето нещастие е и моето предимство. Буден по всяко време, в ден и нощ, усещам онова, което другите пропускат. Затова паметта ми е като напоена гъба – безброй преживявания съм скътал в порите ѝ.

Обичам тишината, която донася със себе си нощта. Понякога воалът ѝ се прокъсва – дъски по пода пукат, проскърцват панти на забравена врата, а едничкият постоянен шум идва от моето тиктакащо сърце. То не спира да следва плавно като котка време, докато скита из стаите на къщата. Тръгвам след него, тихо затварям вратата и зървам самотна звезда в черното небе отвън. Луната и облаците дремят, докато внимателно изкачвам каменните стълби и навещавам горния етаж, за да се уверя, че предметите са по местата си. Празни легла и картини, други шкафове и библиотека – всички са там, където ги оставих предната нощ. Къщата се е предала на покоя и може да спи спокойно, защото аз съм нейният верен пазач. Връщам се доволен на своето място и отпускам клепащи, без да ги затварям. Шарките на килима ме хипнотизират, напомнят ми за реда и хармонията, на които служа. Тихо е, всички спят и може би сънуват, дори стените са подгънали крак и са станали призрачни. Предметите сънуват други къщи, пълни с веселие и радост, и места, където няма самота. От душата ми се изплъзва въздишка. Утре пак ще слушам за сънищата на бюфета и на чашите му. Последният път ми разказваха за нашата къща и как на печката отново къкрел липов чай. Детето рисувало на масата, баба му довършвала започнатите кура-

бийки, а дядо му четял любимите си християнски жития на кушетката. От мястото си бюфетът вижда най-добре, а и е най-висок от моите приятели. Имаше време, когато ме слагаха на неговия плот, но тогава той се правеше, че не съществувам. Надуваше се с бялата си боя и излъсканите си стъкла. Мина време, докато се сбlijим, докато и той разбере, че наоколо има други важни предмети. Сега копнее някой да изтрие праха от него и да отвори витрината му. Затова и споделя всичко с мен, а аз го изслушвам и той се успокоява. С останалите между тези четири стени не съм имал проблеми. Те също ми разказват къде ходят през нощта. Масата ми е говорила за многото ръце и лакти, които вижда насън, а печката – за гозбите и топлината на въглените в утробата си. Тяхната липса е причината, според нея, за болките в костите, от които не може да се отърве. А кушетката? Насън тя натрапливо усеща как някой лежи върху нея, но не може да види добре кой е. Затова го прегръща силно и се отдава на усещането, че е полезна.

Ех, ако бюфетът, масата, кушетката и печката знаеха какви щастливци са! Та те могат да излизат оттук и да пътуват! И пак да се връщат в живота, който изгубихме!

Утрото се изсипва през пролуците на лозницата и стопля плочите на двора. Очите ми се радват, а сърцето ми трепти от мисълта, че предметите вкъщи се събуждат. Виждам как цветята изпъват телца към слънцето и аха да го докоснат. Ранобудните лястовици вече кръжат и галят ушите ми с песента си. Зелената входна врата изглежда приветлива и развълнувана. И тя като мен открай време чака човешко същество да я докосне и да пропъди самотата ѝ. Кой знае, може това най-после да се случи днес – денят е светъл и пълен с обещание. Може би ако се напегна много и си го представя, чудото би могло да стане. Ще опитам пак, нищо, че съм го правил толкова пъти, без да има резултат.

Затварям очи и усещам топла човешка длан да милва кутията, в която съм поставен. Пръстите ѝ преминават по

прашното стъкло, пипат винчетата, които командват стрелките, и ме задържат, за да ме разгледат. Сякаш виждам усмивката на онзи, който ме е взел от шкафа. Той ми се радва, усетил моята радост, макар и на пръв поглед да няма причина. Времето, на което съм страж, радва или тревожи хората, но никога не ги оставя безразлични. Връща им спомени или ги изкушава с очаквания. А аз съм вратата към тези посоки, свикнал съм с ролята си. Затова така жадувам човешкото докосване и усещането да съм нужен някому – заради тази връзка, без която животът ми губи смисъл.

По обяд слънцето нагрява въздуха, сенките се скъсяват и почти изчезват, а лястовичките замлъкват в гнездата си. Цветята са задъхани от жегата, а крушата и дюлята се опитват да ги закрият с листата си. Светът и времето спират да се надбягват и сякаш задрямват. Моите стрелки също се забавят, но не могат да спрат, защото тогава бих умрял. По обяд цветовете стават толкова ярки, че се сливат в светложълта маса с размити очертания. Местя поглед отново към стаята – от печката, през кушетката, към масата пред мен. Тя изглежда като че ли най-щастлива сега. Слънчевите лъчи падат косо върху нея, мушамата ѝ блести и се извива като жена, погледена от мъжка ръка. Ех, ако можеше стопанката да сложи току-що сготвеното ядене, да повика съпруга си и внучето им, щастието би било пълно! И не само за моята стара приятелка масата, но и за всички нас, забравените вещи. Така ни липсват хората, които даваха смисъл на живота ни... Разбирам, че следобедът е дошъл по жуженето на пчела, кацнала отвън на прозореца. Светът започва прехода към вечерта – събудил се от обедната дрямка, пооправя дрехи и поема със слънцето на запад. Никой не дойде и днес, макар да си представих, че се случва. Следобедът успокоява цветовете и формите, но донася със себе си и малко тъга. Като че ли някой си отива и нещо изтича. Питал съм се и преди защо е това чувство. Дали заради прошумоляването на вятъра, нечакан от никого, или от оранжевото на залеза, потъмняващ предметите? Не зная, но усещам как

сърцето ми се свива. Още един ден поема към забравата. Още един ден полека свива пръсти, за да ги прибере в джобовете на палтото си. И колелцата в часовника на света се завъртат отново.

На следващата сутрин мъж и жена спират пред зелената врата. Влизат в двора на къщата. Рано е и тя не се е събудила напълно, тялото ѝ сякаш още е в плен на негата от отминалата нощ.

– Тук никой не е живял от дълго време – казва мъжът, докато разглеждат стаите. – Не помня кога казаха, че са починали онези старци, обитателите. – Мисля, че преди няколко години – отговаря жената, изучавайки ковчорчето с елените в гората, опънато на стената. – Господжата, която продаде къщата, ни увери, че идва редовно да проветрява и чисти. Нямам причина да не ѝ вярвам. Къщата би могла да бъде много по-занемарена, нали? Двамата сноват из стаите и оглеждат предметите в тях: печката, масата с три стола, бюфета, кушетката... – Мебелите са стари и ще трябва да се сменят. Стаите са малки, но ще ги разширим. Мъжът делово планира следващите си действия на собственик. – Виж, колко ненужни предмети има на скрина и по етажерките! А

тази антика пък каква е? – ръката на жената се спира върху дървена кутия, в която незабележимо тиктака часовник. Поставена е на бюфета, а зад нея са наредени чаши и чинии. – Часовник? И дори работи! – тя долепя ухо до кръглото прозорче, изрязано в дървото. – Сигурно е на повече от петдесет години! Учудвам се, че са го пазили толкова дълго.

– Още една вехтория. Не смяташ да го задържим, нали? – Мъжът я поглежда строго.

– Утре ще събера всичко в чували и ще го изхвърля, после ще проветря стаите. Къщата мирише на старо, а вече има стопани, които ще се нанесат в нея.

Жената не бърза да отговори на мъжа си. Стои внезапно замислена, все още с ръка върху дървената кутия на часовника. А той се опитва да ѝ каже през стъклото, че е щастлив от нейното присъствие. Сърцето му бие до пръсване и заплашва да скъса пружината, на която е навито. Не мисли за последствията и се е отдало на чакания от години миг. В този момент му е все едно дали ще умре, или ще продължи да живее.

Жената държи кутията и се двоуми: да изхвърли или да запази стария часовник?

Василен Васевски

Василен Васевски е роден през 1969 г. в Сливен. Завършил е Художествената академия в София и е повече познат като професионален художник с над двадесет и пет годишна кариера, която включва множество изложби в Европа и в Америка. (www.vassi-art.com)

Работил е като журналист в различни медии – в „Македония“ (София), сп. „Ние“ (София), сп. „Балканите“ (София), в „Сливен“ (Сливен), радио „Омега“ (Сливен), в „България“ (Чикаго), сп. „Борба“ (Чикаго) и Българската интернационална телевизия (BIT) в Чикаго.

Издал е няколко книги с разкази, очерци и пътеписи: „До твоя праг – преди да остарее чувствата“ (разкази, 2012), „От сърцето ми подсказано“ (новела, 2013), „Следата в мен останала“ (спомени за български художници, 2017, 2021), „Оживелият подвиг. Каймакчалан и Европейската война през погледа на потомците“ (очерци, 2017, 2020, в съавторство с Георги Кремеваров), „Корени“ (роман, 2020).

Василен Васевски живее в Чикаго, където преподава рисуване в колежа „Харолд Вашингтон“ и се занимава с обществена дейност сред българската общност в САЩ. Той е един от основателите и ръководителите на групата „Български художници зад граница“ от 2007 г. насам.

Член е на Съюза на българските художници, на Съюза на българските журналисти и на Съюза на българските писатели.

През 2019 г. Василен Васевски е награден с почетен медал „Иван Вазов“ от Агенцията за българите в чужбина за заслуги в разпространяването и поддържането на българската култура в чужбина.

„Монолог на режисьора“

Представяне на книгата в книжарница „Пи Букс“ във Варна

Теменуга Станчева на премиерата на книгата на Станчо Станчев

В съпътстващата програма на Международния театрален фестивал „Варненско лято“ беше включено и представянето на книгата на режисьора Станчо Станчев, „Монолог на режисьора. Мемоари“. Съставител е дъщерята на режисьора Теменуга Станчева – художничка във варненския куклен театър. Ротондата в Драматичния театър „Стоян Бъчваров“ беше препълнена. Проф. Ромео Попилиев разказа спомени от работата на именития режисьор, а актьорът Михаил Мутафов прочете откъси от книгата.

Втората среща с читатели на 15 юли беше много по-вълнуваща от първата. Поканени бяха обичаният актьор Борис Луканов, участвал в петдесет български и няколко чуждестранни филма, и професор Георги Занев – композитор и диригент. Двамата великани в българската култура разказаха не спомени, а частици от живота си с режисьора. Присъстваха и двамата известни фотографи – Гаро Кешишян и Росен Донеv, чиито снимки са част от книгата. В книжарница „Пи Букс“ бе подредена изложба на рисунки и картини маслена живопис – дело на Станчо Станчев, която беше изненада за гостите на празника. Художникът Димитър Трайчев разказа за труда си по оформлението на кориците и на самата книга. Богата духовна вечер, която не искаш да свършва.

Стилът на книгата е лек, с характерното за Станчо Станчев чувство за хумор и за самоирония, и доставя истинска наслада. Днес съжалявам, че не съм общувала повече с този

философ и мъдрец. С изненада научавам, че той е бил и добър художник портретист – включени са и репродукции на негови картини. Едва сега, десетки години след като съм гледала представленията на Станчо Станчев, най-ярките между които за мен са „Добрият войник Швейк“ на Ярослав Хашек, „Сако от велур“ на Станислав Стратиев и „Полет над кукувиче гнездо“ на Дейл

Васерман по романа на Кен Киси, аз научавам за режисьорските идеи и лутания, и размисли, за режисьорската професия, за личността на режисьора с уникално естетическо присъствие в българския театър, който открива своя личен код при изграждането на всяка пиеса. Книгата е истинска театрална енциклопедия.

Наталия Бояджиева

Актьорът Борис Луканов пред картините на Станчо Станчев

Станчо Станчев е роден в Пловдив през 1932 г. Завършва Първа мъжка гимназия, а през 1955 г. се дипломира в Държавното висше театрално училище „Кръстьо Сарафов“ в София, специалност „Режисура“ в класа на проф. Боян Дановски. От 1955 до 1959 г. е режисьор в Драматичен театър „Васил Друмев“ в Шумен; следващите три години е в Драматичен театър „Сава Огнянов“ – Русе, а цели тридесет години – от 1962 до 1992 г. посвещава на Драматичен театър „Стоян Бъчваров“ – Варна. Последователно е главен режисьор и главен художествен ръководител. Женен е за художничката Дария Василянска. Дъщеря му Теменуга е също художничка, а синът му Георги е музикант. Станчо Станчев умира на 23.10.2017 г. във Варна.

Накратко

Известният кларинетист Иво Папазов-Ибряма спечели голямата награда на водещата мрежова платформа за световната музикална индустрия WOMEX, която е със седалище в Берлин. Тя събира над 2600 професионалисти (включително 260 изпълнители) от 90 страни. Призът „Артист на 2022 година“ се връчва на Иво Папазов

за изключителни постижения в областта на музикалното изкуство и за неподражаемия му стил с елементи на български, ромски и балкански фолклор. Кларинетистът е и тазгодишният носител на приза „Аполон Токсофорос“, който се връчва ежегодно от фондация „Аполония“.

Според актуални данни на Евростат България е една от страните в Европейския съюз, в която младите хора напускат родното си семейство в най-късна възраст (30,3 години), като мъжете у нас напускат на 32,0 години, а жените – на 28,5 години. Най-възрастни напускат дома младежите в Португалия (33,6 години), Хърватия (33,3 години), Словакия (30,9 години), Гърция (30,7 години), България (30,3 години) е на пето място. Най-ниската средна възраст на напускане на родния дом е регистрирана в Швеция (19,0 години), Финландия (21,2 години), Дания (21,3 години) и Естония (22,7 години). През 2021 г. в целия ЕС младите хора напускат родителите си средно на 26,5 години.

България е на първо място в света сред 230 страни по намаляване на населението. Броят на българите намалява със 150 000 души всяка година, което прави 410 души на ден.

Докато през 1989 г. населението е било 9 млн., през януари 2022 година то е едва 6 520 314 души по данни на Националния статистически институт. Прогнозите на Световната банка сочат, че през 2050 г. българите ще са само 4,5 млн. души. „На първо място по смъртност сме, защото сме в демографска катастрофа. Ние сме в клинична демографска смърт. В България смъртността е 148 995 души, ражданията са 58 678“, заяви директорът на Демографския институт към БАН акад. Петър Иванов по Bulgaria On Air.

Български килими от Костандово красят Бъкингамския дворец, Версай и замъка Алнуик. Сред собствениците на български килими

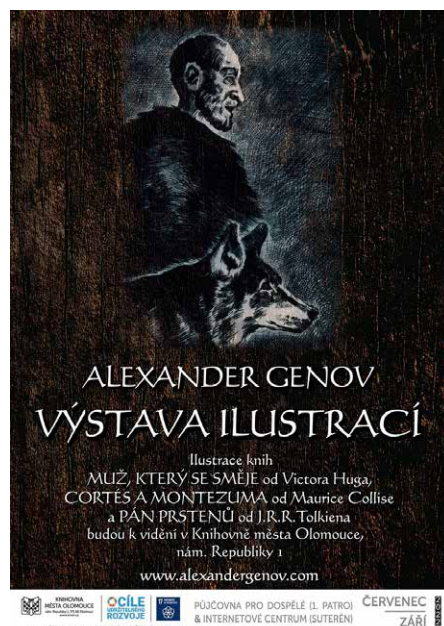
изпъкват имената на холандската кралица Беатрикс, Джейн Чърчил – внучка на Уинстън Чърчил, и Мик Джагър. Килимите са изработени в килимарския цех на семейство Парпулови в родопския град Костандово, който разполага с най-големия стан в Европа. На него могат да се тъкат килими с площ до 140 кв.м. Килимарите в Костандово изпълняват всяка година по една поръчка за двора на британското кралско семейство. Семейство Пампулови работят върху изграждането на музейна експозиция и се стремят да привлекат в Костандово множество туристи, които да запознаят с изкуството на килимарството.

Навършиха се 35 години от поставянето на недостижимия и до днес световен рекорд на Стефка Костадинова в скока на височина. На 30 август 1987 г. на Световното първенство по лека атлетика в Рим

22-годишната българска спортистка преодолява 209 см, с което подобрява собствения си световен рекорд с един сантиметър. Стефка Костадинова е пет пъти световна и четири пъти европейска шампионка. Тя е олимпийска шампионка от летните олимпийски игри в Атланта през 1996 г. Четири пъти е избирана за спортист на годината на България и пет пъти – за спортист на годината на Балканите. Председател е на Българския олимпийски комитет от 2005 г. до днес.

В Градската библиотека в Оломоуц са експонирани илюстрации на българския художник Александър Генов. Той е завършил Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“ със специалност „Живопис“ и „Графичен дизайн“. Имал е изложби в България и Великобритания, участвал е и в множество групови изложби в Ню Йорк, Сан Франциско, Бирмингам и др. Изложбата е открита през юли и ще продължи до декември.

Снимки: архив на списание „Българи“, на Министерството на туризма, bgolympris.org и на Градската библиотека в Оломоуц

150 години от рождението на българския революционер Гоце Делчев (1872–1903)

Гоце Делчев отдавна е намерил място в пантеона на българските национални герои. Той е смятан за емблематична фигура и идеолог на българското националноосвободително движение в Македония и Одринска Тракия. Дейността му е сравнявана с тази на Васил Левски и затова неслучайно е наричан негов последовател и продължител на неговото дело.

Гоце Делчев – идеолог на българското националноосвободително движение в Македония и Одринска Тракия

Семейна среда

Бъдещият български революционер се ражда на 23 януари 1872 г. в македонския град Кукуш (Егейска Македония, дн. Гърция) в семейството на родолюбивите българи Никола и Султана Делчеви. Дават му името Георги, но съгражданите му го наричат, съгласно стара местна традиция, Гоце. С това име той остава в българската история.

Младият Гоце израства и формира своя характер в град, спечелил си прозвището „цитадела на българщината“ в Македония. Неговите жители са известни с борбения си дух и патриотизъм, едни от първите в Македония, сдобили се със свой, български владика, отказвайки да преклонят глава пред Цариградската патриаршия и защитавайки своето българско национално самосъзнание, език и културни традиции.

В Солунската гимназия (1888–1891)

След завършване на класното училище в родния си град, през есента на 1888 г., на 16-годишна възраст, младият Гоце се озовава в град Солун, където постъпва в първи клас на тамошната българска мъжка гимназия „Св. св. Кирил и Методий“. Основана през 80-те години на века с помощта на местната българска църковно-

училищна община и Българската екзархия, по това време тя вече си е спечелила репутацията на престижно учебно заведение.

Младият Гоце е описван от свои съученици като сериозен, любознателен и ученолюбив. Благодарение на учителя си по литература Константин Величков младежът е заплеснен от революционните идеи на Христо Ботев. В Солунската гимназия Гоце Делчев се включва в тайните революционни кръжоци, където се четат революционни книги и се говори на теми, свързани със съдбата на Македония. Тогава у него се оформя чувството за дълг към своя народ, желанието да посвети живота си за неговата свобода. Именно това подтиква младия Гоце да продължи образованието си във Военното училище в българската столица.

Живот, посветен на Македония

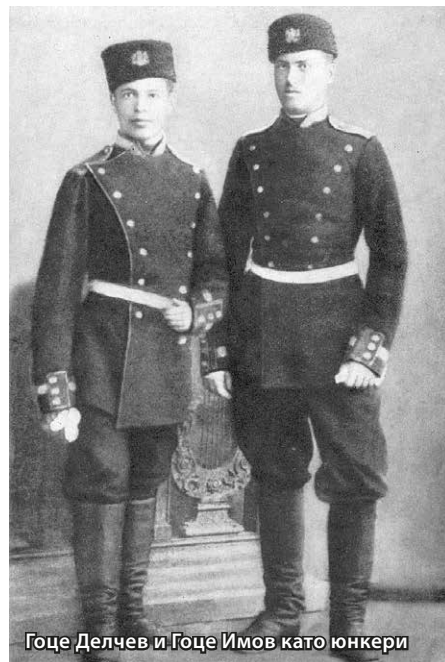
През 1891 г. Гоце Делчев е приет във Военното училище в София. Тук още от самото начало той се сблъсква със суровата дисциплина, с редица ограничения, които се оказват несъвместими с неговата непокорна натура и бунтовен характер. Два месеца преди дипломирането си е изключен.

След напускане на Военното училище Г. Делчев заминава за Македония, където започва работа като учител в Щип, Ново село и Банско. Той научава от Даме Груев за създаването през септември 1893 г. в Солун на организацията „Български македоно-одрински революционни комитети“ (известна по-късно като ВМОРО). Даме Груев привлича Гоце Делчев в нейните редове. Заедно с Христо Татарчев, Пере Тошев, Христо Матов, Петър Попарсов двамата участват в изграждането и разширяването на вътрешната структура на организацията. Заедно с Гьорче Петров Гоце Делчев участва в изработването на нейната програма и устав. Безспорен е приносът на Гоце Делчев в създаването на четническия ѝ институт. Впоследствие той е

назначен за началник на всички чети в Македония.

Младият революционер бързо се превръща в „душата“ на организацията и до смъртта си е смятан за неин безспорен лидер. Нслучайно, при създаването на Задгранично представителство на ВМОРО в София той и Гьорче Петров са избрани за негови първи представители, които поддържат връзка с Върховния македоно-одрински комитет и с българското правителство.

Основателите на македоно-одринската революционна организация, както и Гоце Делчев, са се смятали за български революционери, чиято цел е освобождаването на Македония и Одринска Тракия от турска власт и присъединяването им към България. Най-красноречиво за това „говорят“ изказванията на Гоце Делчев: „Дойде време да работим за България, понеже ние всички сме българи.“; „Другари, не виждате ли, че сега вече не сме роби на разпадащата се турска държава, а сме роби на европейските велики сили, пред които Турция подписа своята пълна капитулация в Берлин. Затова трябва да се борим

Гоце Делчев и Гоце Имов като юнкери

за автономията на Македония и Одринско, за да ги запазим в тяхната цялост, като един етап за бъдещето им присъединяване към общото българско отечество.“

За Гоце Делчев е важно духовното пробуждане на населението. Затова, подобно на Васил Левски, той неуморно обикаля градове и села в Македония и Одринска Тракия, убеждавайки своите сънародници, че трябва да вземат съдбата в собствените си ръце. „Делчев беше фанатичен привърженик на максимата, че робството се дължи преди всичко на самия роб и се крепи от него повече, отколкото от мъчителя“, казва за него един от близките му съратници, Гьорче Петров. В резултат на своите обиколки из Македония Гоце Делчев създава местни революционни комитети, които трябва да подготвят населението за борба за освобождаването на Македония и Одринска Тракия. Благодарение на своите организаторски способности, нравствени и морални качества, своето обаяние, издигнатите от него идеи за справедливо и хуманно общество той бързо спечелва уважението на местното население. Работи не за слава, а защото смята, че това е негов свещен дълг.

От пролетта на 1901 г. датира запознанството на Гоце Делчев с Пейо Яворов. Двамата стават не само близки приятели, но и съмишленици в революционната борба. Авторът на „Хайдушки копнения“ активно се включва в неговата чета. За тяхното близко приятелство разказва четникът Григор Попов: „Това не беше само обикновена приятелска дружба или идейно другарство. Имаше нещо по-голямо. Двамата се обичаха като братя, не! – те се боготворяха един друг! Гоце не правеше нито стъпка в революционната си дейност, без да се съветва с Яворов“.

В очите на Яворов Гоце Делчев е истински кумир, професионален революционер, човек „на мъжката работа“, а не „на празната декламация“. От своя страна, Г. Делчев цени П. Яворов като поет, знае наизуст неговите произведения. Оценявайки неговите качества на публицист, той предлага П. Яворов да се заеме с издаването на агитационен вестник в Македония, който да помогне в подготовката на местното население за въстание.

Убийството на Гоце Делчев

В началото на 1903 г. ВМОРО решава да започне подготовка за въстание в Македония и Одринско въпреки предупрежденията на Гоце Делчев и дейците от Серски революционен окръг, че населението не е достатъчно подготвено. Той и Даме Груев успяват да отложат обявяването на въстанието за лятото на 1903 г. След последната си обиколка в Македония през пролетта на 1903 г. Гоце Делчев се връща в Серско, където местните чети обсъждат подробности около готвеното въстание в Македония. На 2 май той и още няколко войводи се озовават в с. Баница, където отседат в местните къщи. Малко преди съвмване те са събудени с тревожната новина, че селото е обградено от турска войска, чийто командир, майор Хюсеин Тефиков, по ирония на съдбата, е съвипускник и приятел на Гоце Делчев от Военното училище. В завързалото се едновременно сражение, на 4 май, убити падат 5 души, сред които Гоце Делчев. Покъртителната картина е описана най-точно и драматично от един от участниците в боя – Димо Хаджидимов: „Петнадесет часа турците не посмяха от куршумите ни да приближат нашите убити. Петнадесет часа ние гледахме мъртвия Гоце, приведен сякаш върху гроба на Македония. И петнадесет часа ни се късаха сърцата. Защото осиротяваше цял един народ“. Останалите живи четници се скриват в плевнята и чак вечерта успяват да пробият обсадата и да се измъкнат. По нареждане на майор Тефиков тялото на Гоце Делчев е погребано в с. Баница в отделен гроб.

Мощите на Гоце Делчев

През 1906 г. един от оцелелите четници, Михаил Чаков, се връща в с. Баница. Заедно с помощника си изравя костите на Г. Делчев и ги предава на местния клисар, който ги погребва в олтаря на църквата. В края на Първата световна война М. Чаков взима костите и ги занася в Ксанти, където живее, а след войната – в Пловдив и София, където се устройва за постоянно.

На 2 август 1923 г., след построяването на Македонския дом в София, костите на Гоце Делчев са изнесени тържествено от дома на М. Чаков и 10

Гоце Делчев и Пейо Яворов

дни стоят на поклонение в църквата „Св. Неделя“. Впоследствие те са преместени в канцеларията на македонското дружество „Илинден“. След 1944 г. политиката на комунистическата власт в България спрямо македонския въпрос коренно се променя. Българските управляващи начело с Георги Димитров не само отричат българския характер на Вардарска Македония, но и се готвят да отстъпят доброволно на Югославия Пиринска Македония, обявявайки тамошното българско население за част от „македонския народ“. Възприетата от комунистическата власт политика спрямо Македония е не само национално предателство, но и гавра с паметта на стотици хиляди българи, участвали във войните за освобождение на Македония от чужда власт. Комунистическите управляващи в България стигат дотам да подменят националната идентичност на редица македонски българи след смъртта им. Гоце Делчев също не е „пощаден“. Израз на предателската политика на комунистическите управляващи е взетото на 8 октомври 1946 г. решение от българското правителство да предаде костите на Гоце Делчев на Югославия, част от която е Република Македония. Няколко дни по-късно саркофагът с тленните останки отпътува с влак за Скопие. Днес костите на Гоце Делчев са погребани в тамошната църква „Св. Спас“ и се използват за антибългарска пропаганда.

Д-р Красимира Мархалева

Георги Христов: „Бедни ни правят родовите модели, които следваме“

Пътешественик по душа, Георги се отправя на първото си пътуване още на... 3 месеца. За последното засега пък тръгва малко преди да избухне пандемията – и така Перу се оказва дълга спирка в живота му. Толкова дълга, че в момента развива там бизнес, а латиноамериканската страна май се превръща във втората му родина. Затова и полюбопитствахме как живеят днес перуанците и опазват ли древните традиции.

С отворена душа към всичко духовно, Георги Христов изучава дълго време най-различни практики. Интересен е и погледът му към самите българи – за това какво ни пречи и кои са силните ни страни.

Преди време той написа и книга – „Душата ми на пътя“ побира пътуванията му по любими, свещени и сакрални места. Сега обаче твърди, че човек е обречен на непрекъсната промяна. Може би в думите му ще откриете какво пречи на самите вас... Или пък ще тръгнете на път, досущ като Георги. Едно е ясно и от самото интервю – животът винаги е непредвидим, винаги интересен.

Георги Христов е автор на книгата „Душата ми на пътя“

Здравей – радваме се, че прелитаме света и от Чехия се озоваваме при теб в Перу. Знаем, че си пътешественик по душа, а пандемията ти наложи да се превърнеш в домошар. Как ти се отрази това?

Привет, всъщност ми се отрази много добре. Наричам всичко това, което се случи, Голямата пауза. Даже се шегувам, че аз съм я причинил! Извинявам се на приятели, че със силното си желание да живея в Перу, спрях всичко, ха-ха-ха!

Шегата настрана! От доста години имам желание да преместя базата си от България в Перу. Освен това наистина имам нужда да се спра. От чисто психологическа и здравословна гледна точка. Трябваше да осъзная какво преживях и усвоих за

десет години скиталчество. Има един израз: „Да ме настигне душата!“ Това и се случи.

За месеци наред се заковах не къде да е, а в перуанска къща с още 10 обитатели. Имах невероятен късмет да опозная фамилия от Куско, което е безценен опит за един емигрант. След като заживях в Свещената долина, започнах да се наслаждавам на всеки момент и това не е клише. Спокойно мога да кажа, че интегрирах доста житейски опит и познание на практика. Продължавам да щъкам натам-насам през уикендите, не мога да се спра съвсем, но сега домът ми е работно място, чувствам се удовлетворен и се адаптирам постепенно към живота тук. Случи се най-добро-то за мен по един естествен начин.

На практика си преброял десетки култури по цял свят. Виждаш ли общ корен във всичко, което сме ние, хората?

Отговорът ми може да те изненада. Това, което виждам, са много симпатични сами по себе си хора. Обаче, за да функционират успешно в държава или обединение, е нужна дисциплина и скрит контрол. Нещо подобно на Япония. Ясни правила, които важат за всички, това имам предвид. Ние, човечите, започнахме да се притесняваме, че изкуственият интелект ще ни измести и ще поеме контрола над всичко. А в същото време виждам, че всички ние изпълняваме чужди програми. Станали сме биороботи!

На първо място са моделите, които идват от семейството, после следва общественото обуславяне, накрая и характерът, навиците... Резултатът е, че съвсем безсъзнателни бродим наоколо.

Ние не знаем кой е човекът, попаднал в моделите на нашия род, етнос и характер. Даваме ли си сметка на кого му се случва този живот? Или по-скоро сме автоматизирани и това изобщо не ни интересува? После се чудим откъде идват всички проблеми. Това важи и за финансовия недоимък, и за войната в центъра на Европа.

Мога да сведа всичко до един проблем. Ако не се хармонизират и излекуват семейните ни трагедии, ако не се разплетат родовите сценарии, ако не облагородим характерите си, нямаме никакъв шанс личния ни свят и хората да се преобразят. Казвам го от личен опит и 25 години обикаляне на духовни учения и гуруфилстване.

Обикновено българите са много критични към себе си – как ти се струва характерът ни отдалеч, върху какво имаме да работим според теб?

Интересното за мен е, че както има много критични към себе си българи, така има и такива, които нямат представа колко са ограничени. Това е голяма тема за мен, честно казано! Много е наложително да спрем с изказванията си по въпроси, от които нищо не разбираме. Да, признавам си, и аз го правя! Обаче съм го осъзнал и се овладявам. Струва си да се поработи още за това да не се изказваме по всички теми от политика до сексология с превъзходство, сякаш сме наясно с всичко, а останалите не знаят нищо. Тази прекалена самоувереност е много смешна за онези, които са добре информирани. Приемането на различната гледна точка е друга треска за дялане в характера ни. Нужно е да разберем веднъж завинаги, че има хора с различно мнение от нашето! И това не ги прави по-лоши от нас. Просто са други. Ако не ни отърва, можем да прекратим отношенията си, а не да ги мразим и да се опитваме да ги убедим в нашата правота. Загуба на ресурс е най-малко.

А сега много важен въпрос – кога усети, че си намерил себе си, в коя точка от твоите странствания? И изобщо, дали това е нещо, което постигаме, или е процес за цял живот?

По време на Голямата пауза останах в Перу – сигурно тогава осъзнах много ясно, че стремежът да намеря себе си толкова години само ме е отдалечавал от самия мен. Супер разтърсващо беше осъзнаването, че всъщност аз съм различен във всеки един момент. Няма такова нещо като истински аз. И това е абсолютно нормално, защото единственото постоянно нещо в този свят е промяната. Как може нещо да е фиксирано? В този момент рухнаха концепции, които съм градил 20 години в главата си. Всичко, в което вярвах, се разби на сто парченца. Изхвърлих на боклука тонове информация.

Сега просто съм това, което съм, във всеки един момент! И така ставам по-обемно и всеобхватно присъстващ от всякога. Усещам какво се случва с

Каменните гори на Перу

мен, извън мен. Все нови и вълнуващи неща.

После изгубвам това усещане и се чувствам разглобен, тъжен, блокирал. След това пак се събирам и се издигам над всичко. Разликата сега е, че приемам това, което се случва, без да го наричам провал, без да се самосъжалявам и обвинявам. Не мога да кажа, че му се радвам все още, но определено го приемам и започвам да виждам веселата му част. Лично за мен начинът, по който се чувстваме в живота си, това, което имаме финансово, духовно и емоционално в него всеки ден, е най-добрият показател докде сме стигнали в израстването си. От краткия си житейски опит мога най-отговорно да заявя, че всички неща по принцип се случват от само себе си. Не е

необходимо да драпаме, да познаваме себе си или да спазваме строги духовни напътствия. Достатъчно е само да БЪДЕМ това, което сме! Без грим, филтър и изкуствена светлина. Да реализираме талантите и дарбите, заложили в нас. Да имаме търпение и дисциплина, но и да пазим празника по пътя си. Тогава, без кой знае какво да правим, всичко си идва по местата!

Разкажи ни за всекидневието си в Перу. Още ли си изпълнен с възхищение към автентичността на страната?

Древната автентичност на страната се губи с всеки изминал ден, особено извън туристическите места. За сметка на това откривам един непознат свят на неизвестни дори на перуанците култури и природни красоти в

Страната където има неземна красота

Андите са изпълнени със свещени места

Андите. Като любител антрополог и изследовател на свещени места имам нова страст: каменните гори на Перу. Места с неземна красота, буквално те пренасят на друга планета. Труднодостъпни са на над 4200 м надморска височина. Истинско предизвикателство е да стигнеш до тях, но пък изживяването надминава и най-смелите ти естетически и духовни очаквания. Снимките, които виждате, са от такива места. Посетихме 6, остават още 14! Тези последни открития и плановете за още приключения в космоса на каменните гори на Перу ме карат да продължавам да се влюбвам повече и повече в тази страна.

Иначе всекидневието ми в момента е изпълнено с работа, конкретни задачи. Започнах частен бизнес с артистични чорапи. Намирам се в непрекъснато изпитание на търпението в тази различна култура, в този така различен начин на действие на перуанците. Не се оплаквам, но признавам, че съм излязъл на светлинни години от зоната си на комфорт и се отчайвам понякога. Уча се на „латино“ настройка и оставям все повече нещата да текат. Не е никак лошо.

Как всъщност се сприятеляваш? Когато човек пътува, непрекъснато среща непознати, които трябва да убеди в собствената си добронамереност. Имаш ли рецепта?

Това е нещо, на което се уча постоянно. Перуанците всъщност не се сприятеляват лесно. Няма много приятели, както ние в България и по света например. Имат големи семейства и извън братята, сестрите и братовчедите, рядко имат приятели. Затова сприятеляването съм оставил да става пак спонтанно и естествено. Иначе, пътешествайки, винаги опознавам културата, в която се намирам. Информирам се какво не е прието да се прави. Наблюдавам местните как се държат. Мимикрирам, за да им осигуря спокойствие. Не се държа с превъзходство, а естествено и приятелски. Добронамерен съм по природа, но виждам, че тук в Перу е по-добре да слагаш ясна граница и го правя съдържано и загадъчно. Това ги привлича. Освен това трудно могат да определят от коя страна съм и това създава разговор моментално.

Можеш ли да кажеш кои са българските качества, които помагат да успеем там, където сме...

Инатът най-вече и желанието да се докажем пред другите. Не мога да си кривя душата пред факта, че повечето българи сме фурии и действаме. В каквато и да е посока, дали бизнес, дали в криминална или пък хакване на социални помощи. За всичко това помага изобретателността, от нищо нещо правим. Можем да сме и много

обаятелни, а и носим доза екзотичност. На малко хора съм попадал, които да знаят къде е България, и това е напълно нормално.

И още един въпрос за нашата България... Като гледаш към нея от другия край на света, как ти изглеждат тамошните свади и неразбории в политически и социален план?

Тези неразбории са част от пътя на България. Те не са от вчера, няма и скоро да приключат. За мен са естествен процес, както и всичко останало по света. Вече имам тази вътрешна нагласа и тя ми носи все повече спокойствие от всяка друга философия. Освен това наскоро четох записките на Бояна Паликарова за Преподобна Стойна. Ако не сте запознати с тях, горещо ги препоръчвам. Там има един кратък разговор със свети Георги за страната ни. Много ми резонират думите на светеца. Тази разруха е част от един по-мощен процес, който в крайна сметка е за добро.

А с какво се бори, така да се каже, обикновеният перуанец? И какво го прави щастлив?

О-о-о-о-о, обикновеният перуанец е много първичен, натурален и близо до инстинктите за самосъхранение. Обича да се хили ей така, безпричинно, и е прекрасна компания за купон. Обаче не го търси да ти свърши сериозна работа. Абсолютно чудо е за мен как функционира тази страна. Цари някакво повсеместно оцеляване. Да се преживее и днес. Борбите им са с жестоко по мащаби домашно насилие. Пълен кошмар! Следва липса на адекватно здравеопазване, пожарникарите са доброволци, после идва пълно negliжиране от управляващата класа, жив и здрав расизъм, парична бездна между бедни и богати, едвам кретаща средна класа. Нефункционален хаос на постколониална страна, но по законите на фантастичния реализъм животът продължава. Затова да се фокусираме на приятното.

Това, което най-вече ги прави щастливи, е да хапнат добре. Неслучайно перуанската кулинария е на едно от първите места по известност в света, а броят на ресторантите и кръчмичките на глава от населението е впе-

чатляващ. На обикновения перуанец му харесва най-много да се събере с роднини в неделя, да хапне, да пийне, да послуша перуанска музика от рода на чалгата и след като брутално се е почерпил, да потанцува със сълзи на очи, изпълнен с любов към всичко и всички. Да ви звучи познато?!

Между другото, колко време ти е нужно да осъществиш нова идея? Какво си замислил сега?

Оказа се, че последното ми хрумване го реализирахме за една година. За толкова време поставихме началото. Тук в Перу, през последните две години от цялата бъркотия, трансформация, бързо учене животът ми поднесе много интересна идея. Сега съм се захванал с нея и създавам необикновена марка чорапи. Започнахме да правим специален арт дизайн. Не само предлагаме цветни, живи и вибриращи чорапи, но и като ги купуваш, научаваш нови неща за тайнствените култури на Перу преди инките.

През юли 2022 г. излезе първата част от първата ни колекция. Вече официално продаваме много успешно в Лима и от септември 2022 г. разработваме туристическия пазар в Куско и Свещената долина с 18 уникални дизайна цветни чорапи от мек и удобен перуански памук. Почти всички дизайни са вдъхновени от перуанската древна и съвременна действителност. Сега врим и кипим в изграждане на мрежа за дистрибуция. Уча се да ръководя малък и среден бизнес. Много различни неща от всичко, с което съм се занимавал досега. Вече работим и по колекцията за 2023 г. За една година трябваше да науча в съкратени срокове тонове информация за цяла нова индустрия. Продължавам активно да се ограмотявам. Суперинтензивно ми е, но от първите два реални месеца на продажби мога да кажа, че открихме ниша, в която има много потенциал. Стискайте палци и с моя размах и до Чехия може да стигнем ха-ха-ха-а!

Какво носи в багажа си човек като теб? Или вече си разопаковал трайно всичко?

Няма как да разопаковам трайно всичко. Пътуването е закодирано в кръвта ми. По майчина линия идвам

от род на бежанци от Нагорни Карабах. За първи път са ме качили на самолет като 3-месечно бебе. Дълга история. Разказвам за нея в книгата си „Душата ми на пътя“. Сега пътуванията ми са повече по работа и за проучване на нови места тук в Перу. Нося винаги със себе си неща за лична хигиена, олекотена кърпа, ветровка, няколко тениски, топли дрехи, втори чифт обувки. Вече неизменна торба с мостри и бройки на чорапите. Никога не се знае кого може да срещнеш.

Накрая, кажи ни нещо, което свързва България с Перу – освен теб...

Благодаря ти за този въпрос! Има друга много интересна връзка. Тя е повече от миналото. За мен беше невероятен празник, без грам преувеличение, и искрена радост, да се запозная с „българската връзка“ от перуанска страна Виктор Ескаланте. Той е легендарен графичен дизайнер на 85 години. С енергия на младеж и неизчерпаем източник на информация за Перу. Плюс това е най-големият фен на България, който съм срещал при обиколките си. По вълшебно стечение на обстоятелствата през 1975 г. животът го среща с Любомир Левчев, който обикаля тогава Латинска Америка. Българският поет е впечатлен от графичния дизайн на Виктор Ескаланте. Това запознанство прераства в приятелство и съвместна работа.

Плодът на тяхното сътрудничество е книгата „Дневник за изгаряне“. Тя печели голямата награда на престижния Фестивал на книгата в София през 1975 г. Виктор Ескаланте попада за първи път в България като официален гост и победител на голям фестивал, известен в целия социалистически свят. Оттогава са първите му впечатления за страната ни и това е любов завинаги. Мога да ви разкавам с часове и за следващите му приключения в България, но срещата с него е вдъхновяваща и по друг начин. Виктор, когото мога да нарека свой приятел, е невероятен пример за всички нас. За мен той е напълно реализиран човек, каквото съм чувал да казват за духовните водачи. Неговият съхранен младежки и любопитен творчески дух го кара от 2009 година насам да отдели време и да нарисова възхитителни цикли картини, посветени на трите основни региона на Перу: Андите, джунглата и пустинното крайбрежие. Два от проектите са реализирани. Надявам се да присъствам на живо на представянето на третия цикъл негови картини, а дотогава ще се радвам на общуването ни, което знам, че ще е много полезно в различни посоки. Най-доброто тепърва предстои!

Благодарим за разговора най-сърдечно!

Красимир Проданов

„Станали сме биороботи“, предупреждава ни Георги

Снимки: личен архив на Георги Христов

Абонамент

Интересува ли ви животът на българите в Чехия, България и в целия свят?

Абонирайте се за списание „Българи“, подкрепете своето българско списание! „Българи“ е едно от най-представителните списания на българската общност.

Годишният абонамент за 6 броя е само 180 Kč. Пощенските услуги поема сдружение „Възраждане“. Средствата можете да изпратите на сметката на сдружението **2201279334/2010** или по пощата на адрес: Vazraždane, Vocolova 3, 120 00 Praha 2.

Обадете ни се на GSM 777 196 322 или ни пишете на e-mail bulgari@atlas.cz

За контакти:
Vazraždane
Vocolova 602/3, 120 00 Praha 2
Тел.: +420 777 196 322
bulgari@atlas.cz, www.bulgari.eu
Facebook: Bulgari Vazraždane

Нови книги в българския фонд на Славянската библиотека

Директорът на Славянската библиотека в Прага д-р Лукаш Бабка събщи, че приятелите на българската литература могат да се радват на новите попълнения във фонда на библиотеката, който през 2021 г. се е увеличил с 363 тома.

Книгите са достъпни за всички читатели в читалнята, а гражданите на Чехия и Европейския съюз, както

и чужденците с постоянно местожителство на територията на Чешката република, могат да ги заемат у дома. Сред новите попълнения са книги на известни български поети и писатели като Здравка Евтимова, Георги Господинов, Алек Попов, Божана Апостолова, Галин Никифоров, Ани Илков, Емил Андреев, Христо Стоянов, Антон Дончев и др.

брой 3/2022

Български

Издател:

Гражданско сдружение „Възраждане“, „Воцелова“ 3, 120 00 Прага 2

Адрес на редакцията:

Vocolova 3, 120 00 Praha 2

„Българи“ излиза с финансовата подкрепа на Министерството на културата на Чешката република

Регистрационен номер в Министерството на културата на Чешката република: E 13282

ISSN 2336-8365

Главен редактор:

Мария Захариева

Редакционен екип:

д-р Красимира Мархолева, Красимир Проданов

Коректор: д-р Десислава Вилимовска

Сътрудници:

Снежана Таскова, Пламен Тотев, Даниела Горчева, Минка Атанасова, Раиса Андонова-Шурм, Златна Костова, Здравка Славова, Деница Проданова, д-р Десислава Вилимовска, Петя Константинова, Сирма Зидаро-Коунова, Наталия Бояджиева, Васил Самоковлиев, Ели Мандажиева

Дизайн: Владислав Цонев

Година 20, брой 3/2022

e-mail: bulgari@atlas.cz

www.bulgari.eu

Печат: TISKAP s.r.o.

Цена: 30 крони

Годишен абонамент: 180 крони

Всички права запазени

Това издание или отделни негови части не могат да бъдат размножавани, публикувани и/или предавани по електронен, механичен, фотокопиран или друг начин, както и въвеждани в информационни системи, включително компютърни, без изрично писмено съгласие от издателя – Vazraždane

Позицията на редакцията може да не съвпада с мнението на авторите на публикуваните материали. Авторите отговарят за авторството на своите текстове.

Bulgari

Periodikum bulharské menšiny v České republice

Časopis je vydáván s finanční podporou Ministerstva kultury České republiky

Bulgari 3/2022

Adresa redakce a tel. spojení:

Vocolova 3, 120 00 Praha 2

221 419 838, 777 196 322

bulgari@atlas.cz, www.bulgari.eu

Ročník XX

Periodicita: 6

Náklad: 600 výtisků

Místo vydávání: Praha

Číslo vydání: 3/2022

Evidenční číslo: MK ČR 13282

ISSN 2336-8365

Vydavatel: Vazraždane, Vocolova 3

120 00 Praha 2, IČO 26544229

Copyright: ©Vazraždane

Българско неделно училище „Възраждане“

Прием на деца за предучилищна група и на ученици

Контакти: balgari@atlas.cz, 777 196 322

Адрес: Дом на националните общности, ул. „Воцелова“ 602/3, 120 00 Прага 2

Спирка на метро и трамвай: I. P. Pavlova

